

Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας

Πτυχιακή εργασία με θέμα

“ Προσέγγιση στις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας κατά την περίοδο 1833-1913”

Μετάφραση τμήματος της έρευνας της Matilde Morcillo Rosillo με τίτλο “Aproximación a las relaciones de España con Grecia 1833-1913”

Εκπονήτρια: Ελένη Κουτουνίδου

Αρ. Μητρώου: Ξ2013008

Α' Διορθωτής: Σωτήριος Λίβας

Β' Διορθωτής: Γεώργιος Κεντρωτής

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2018

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Σωτήρη Λίβα για τη στήριξη, την εμπιστοσύνη του και την πολύτιμη βοήθειά του κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της πτυχιακής μου εργασίας, καθώς και τον κ. Γιώργο Κεντρωτή, που δέχθηκε και συνέβαλε στη διόρθωσή της. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου που στήριξαν τις σπουδές μου με διάφορους τρόπους, που μου έδωσαν τα εφόδια, υλικά και μη, για να κάνω πράξη αυτά τα τέσσερα χρόνια φοίτησης στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και να συνεχίσω την πορεία μου στο γνωστικό αντικείμενο που επέλεξα.

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονείται στο πλαίσιο του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, από την φοιτήτρια Ελένη Κουτουνίδου, υπό την επίβλεψη των καθηγητών Σωτήριου Λίβα και Γεώργιου Κεντρωτή. Αποτελεί μετάφραση τμήματος της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την Matilde Morcillo Rosillo, καθηγήτρια του τμήματος Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Καστίλλης-Λα Μάτσα της Ισπανίας. Η έρευνα της έχει ως θέμα τις σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ισπανίας την περίοδο 1833-1913 και δημοσιεύθηκε στο 16ο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού βυζαντινών και νεοελληνικών σπουδών “*Erytheia*” το 1995. Το τμήμα της έρευνας που μεταφράστηκε επικεντρώνεται περισσότερο στις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών με μία μικρή αναφορά στις εμπορικές σχέσεις.

Επέλεξα το συγκεκριμένο κείμενο διότι αφενός με ενδιαφέρει ιδιαίτερα η επιστήμη της ιστορίας και αφετέρου οι ελληνοϊσπανικές σχέσεις τόσο στην νεώτερη όσο και στην παλαιότερη εποχή. Αν και οι δύο χώρες βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση η μία με την άλλη υπάρχουν κοινά πολιτισμικά στοιχεία μεταξύ των δύο λαών που μου κίνησαν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον και με ώθησαν να ασχοληθώ με τη μετάφραση του συγκεκριμένου κειμένου. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι τόσο κατά την περίοδο την οποία εξετάζει η M. Morcillo Rosillo μέχρι και τη σύγχρονη εποχή, οι δύο πολιτισμοί παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία όσον αφορά τα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην επικράτειά τους (π.χ εμφύλιος πόλεμος, διακτατορία, οικονομική κρίση) και φυσικά τις συνέπειες που είχαν αυτά στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή των δύο χωρών.

Μεθοδολογία της μεταφραστικής διαδικασίας

Αρχικά, εργαστήκαμε μελετώντας πολύ προσεκτικά το κείμενο-πηγή. Είναι γεγονός ότι η επιτυχία του μεταφραστικού επιτελέσματος βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην προετοιμασία της μετάφρασης από τη στιγμή που ο μεταφραστής λάβει το προς μετάφραση υλικό. Για να προκύψει ένα άρτιο μετάφρασμα, είναι σημαντικό να ακολουθήσει μια λεπτομερής ανάλυση του προς μετάφραση υλικού με σκοπό την πλήρη κατανόηση του. Σε αυτή το σημείο της μεταφραστικής διαδικασίας, μελετήθηκε διεξοδικά και η φύση της μεταφραστικής εντολής ώστε ο εκπονητής να μπορέσει να συνθέσει καλύτερα την πορεία που θα ακολουθήσει προκειμένου να παράξει ένα άρτιο μετάφρασμα. Επιμέρους αναλύθηκαν τα εξωκειμενικά και ενδοκειμενικά στοιχεία του κειμένου-πηγή με σκοπό να απομονωθούν εκείνα τα οποία χρήζουν έρευνας, προκειμένου ο εκπονητής να διευκολυνθεί κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρωτότυπο κείμενο διέθετε σε πολλά σημεία μακροπερίοδο λόγο, με έλειψη πολλές φορές των ρημάτων και παράλειψη των υποκειμένων, πράγμα το οποίο δυσκόλεψε ιδιαίτερα τον εκπονητή και για αυτό το λόγο, πολλές φορές, χρειάστηκε διεξοδική μελέτη αυτού του είδους προτάσεων.

Τόσο σε αυτή την περίπτωση, όσο και καθ' όλη τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας, αξιοποιήθηκαν όλα τα δυνατά μέσα (ηλεκτρονικά και έντυπα λεξικά, παράλληλα κείμενα, εγκυκλοπαίδειες, άρθρα στο Διαδύκτιο κλπ.) για την αναζήτηση ιστορικών όρων με σκοπό τη σωστή απόδοσή τους. Επιπλέον, μετά την πλήρη κατανόηση του κειμένου-πηγή, ο εκπονητής συνέταξε ένα χρονοδιάγραμμα της ιστορικής πορείας που αναλύει η ερευνήτρια με σκοπό να μελετηθεί σε συνδυασμό με παράλληλα ιστορικά κείμενα της εποχής όσο και με άρθρα της σύγχρονης που προέρχονταν από εφημερίδες, επιστημονικά περιοδικά και ιστοσελίδες με θέματα πολιτισμού και ιστορίας. Η σύνταξη του χρονοδιαγράμματος αποδείχθηκε εξαιρετικά χρήσιμη κυρίως για την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων, των βαθύτερων αιτιών που οδήγησαν σε αυτά και φυσικά των αποτελεσμάτων τους, με όποιες συνέπειες είχαν αυτά για την κοινωνία της εποχής. Επιπλέον, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μεταφραστική διαδικασία καθώς συνέβαλε και στην οργάνωση των ιστορικών γεγονότων ώστε να το τοποθετηθούν στη χρονική κλίμακα και να εξεταστούν προσεκτικότερα κατά τη μεταφραστική διαδικασία.

Εφόσον, λοιπόν, ο μεταφραστής κατανόησε πλήρως το προς μετάφραση κείμενο, καθώς και το υλικό που παρήγαγε ο ίδιος προκειμένου να διευκολυνθεί περισσότερο, προχώρησε στην μεταφραστική

διαδικασία. Αρχικά, με τη βοήθεια του υλικού που συγκεντρώθηκε, μεταφράστηκε το απόσπασμα που επιλέχθηκε από την Ισπανική στην Ελληνική, λαμβάνοντας υπόψη και τη μεταφραστική εντολή ή μεταφραστική οδηγία όπως την ονομάζει η Nornt. Ο μεταφραστής προσαρμοσε το ύφος του κειμένου σύμφωνα με τις παραπάνω οδηγίες, το οποίο δεν διέφερε και πολύ από το ύφος του πρωτοτύπου καθώς εμπρόκειτο να δημοσιευθεί σε αντίστοιχο ελληνικό περιοδικό με περιεχόμενο πολιτισμού.

Στο τελευταίο στάδιο της μεταφραστικής διαδικασίας, έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις, προκειμένου το μετάφρασμα να συμφωνεί με τις οδηγίες που δόθηκαν στο μεταφραστή καθώς και με τους γλωσσικούς κανόνες που ορίζει τόσο η γλώσσα αφίξεως όσο και το πρωτότυπο κείμενο. Επιπλέον, καταγράφηκαν τα μεταφραστικά προβλήματα που αντιμετώπισε ο μεταφραστής κατά τη διεκπεραίωση της μετάφρασης με σκοπό να χρησιμοποιηθούν στη παρούσα ανάλυση.

APROXIMACIÓN A LAS RELACIONES DE ESPAÑA
CON GRECIA (1833-1913)

INTRODUCCIÓN

Este artículo es una primera aproximación a las relaciones diplomáticas y comerciales entre España y Grecia en el período comprendido entre 1833- 1913 Un período justificado en sí mismo por cuanto coincide con la vasta etapa cronológica que va desde el reconocimiento de la nación helena por España, apenas iniciada su andadura como Estado soberano, a una fecha clave en la inserción griega en una compleja problemática internacional. En cuanto a las relaciones diplomáticas, se analizan las gestiones previas al establecimiento de las mismas. Singular relevancia merece la cuestión del reconocimiento. Pero es, sobre todo, la actitud de España ante las crisis griegas durante el último tercio de la centuria decimonónica, lo que acapara nuestra atención. Sin perder de vista el descenso de la nación hispana a potencia secundaria, cuyas secuelas repercutieron no sólo en el rango de nuestras legaciones diplomáticas, sino también en la disminución del peso específico de nuestro país en el concierto internacional. Centrándonos en el área de las relaciones mercantiles, cabe señalar que apenas si hubo contactos comerciales entre España y Grecia, al menos en los primeros treinta años del período reseñado. Ello obedece, ante todo, a que ambos países mediterráneos presentan iguales producciones básicas. Por el contrario se detecta un estimable tráfico griego intermediario entre España de un lado, y Turquía y Rusia de otro, centrado, sobre todo, en la importación española de cereales desde Odessa y los puertos turcos.

Conocido es que después de la firma del tratado de Adrianópolis de 14 de septiembre de 1829, la liberación de Grecia, hasta el momento bajo yugo otomano, era un hecho inevitable, que se haría realidad un año más tarde, cuando Francia, Rusia y Gran Bretaña, por el Protocolo de 3 de febrero de 1830, establecían un estado griego independiente. Las tres potencias se convirtieron en protectoras del nuevo reino en virtud del tratado de Londres de 1827.

Igualmente, tras la Convención de Londres de 7 de mayo de 1832, la nación helena obtenía el apoyo de los grandes estados, que por su parte le habían impuesto como soberano de la

flamante nación al príncipe alemán Otón. Por la presente -se lee en su llamamiento-, las Cortes de Gran Bretaña, Francia y Rusia, ejerciendo el poder que les ha sido concedido por la nación helena de escoger un monarca para Grecia, erigida en estado independiente, y queriendo dar a este país una nueva prueba de sus disposiciones, han decidido ofrecer la Corona al príncipe Federico Otón de Baviera, hijo segundo del rey de Baviera, el cual estará en calidad de tutor del príncipe Otón hasta que éste alcance la mayoría de edad, bajo la vigilancia de las tres Cortes. Para llevar a cabo dicho nombramiento, los reyes de Gran Bretaña e Irlanda, el rey de Francia y el emperador de Rusia, de una parte, y el rey de Baviera, de otra, nombraron como plenipotenciarios a:

Palmerston, por parte de la primera, Talleyrand-. Perigord Francia, Lieven por Rusia, y el barón de Cetto por Baviera, quienes aprobaron un protocolo, cuyos artículos no podemos dejar de recoger aquí, por contener las bases programáticas del nuevo estado.

1. Las Cortes de Gran Bretaña, Francia y Rusia ofrecen la soberanía hereditaria de Grecia al príncipe Otón de Baviera.

11. El rey de Baviera ejercerá la regencia durante la minoría de edad del príncipe Otón.

111. El príncipe Otón llevará el título de rey de Grecia.

IV. Grecia, bajo la soberanía del príncipe Otón de Baviera y la garantía de las tres Cortes, formará un estado independiente, como así aparece en el Protocolo de 3 de febrero de 1830, y será aceptado tanto por Grecia como por la Puerta otomana.

V. Los límites definitivos del territorio serán los que resulten de las negociaciones que las tres Cortes de Gran Bretaña, Francia y Rusia acaban de entablar con la Puerta otomana, en función del Protocolo de 26 de septiembre de 1831.

VI. Las tres potencias están capacitadas para convertir en tratado definitivo el Protocolo de 3 de febrero de 1830, después que las negociaciones relativas a los límites de Grecia estén terminadas, y poder este tratado en conocimiento de todos los estados con los que mantiene relaciones.

VII. Las tres Cortes se encargarán de invitar a los demás estados a que reconozcan al príncipe Otón como rey de Grecia.

VIII. La Corona y la dignidad real deben ser hereditarias en Grecia. En ningún caso la Corona griega y la Corona de Baviera podrán recaer sobre la misma persona.

IX. La mayoría de edad del príncipe Otón de Baviera como rey de Grecia se fijará a los 20 años cumplidos, es decir, el 1 de junio de 1835.

X. Durante la minoría del príncipe Otón, rey de Grecia, sus derechos de soberanía serán ejercidos en toda su plenitud por una Regencia compuesta de tres consejeros que serán ayudados por el rey de Baviera.

XI. El príncipe Otón conservará el pleno usufructo de sus patrimonios en Baviera. El rey de Baviera se compromete además a facilitar la posición del príncipe en Grecia hasta que sea coronado.

XII. En virtud de las estipulaciones del Protocolo de 20 de febrero de 1830, el emperador de Rusia se encarga de garantizar y el monarca británico y el rey de los Calceses de recomendar, el uno a su Parlamento, el otro a sus Cámaras, al tiempo que garantizan una serie de condiciones, un préstamo que podrá ser contraído por el príncipe Otón.

XIII. En caso de que las negociaciones que las tres Cortes han establecido ya en Constantinopla para el reglamento definitivo de los límites de Grecia, dieran lugar a una compensación pecuniaria en favor de la Sublime Puerta, el importe de ella será tomado sobre los productos del préstamo que ha sido tratado en el artículo precedente.

XIV. El rey de Baviera facilitará al príncipe Otón los medios de enrolar en Baviera, para tomarlo a su servicio, en calidad de rey de Grecia, un cuerpo de tropas que podrá llegar hasta 3.500 hombres, que será armado y formado por el estado griego y enviado allí lo antes posible, afín de relevar las tropas de la Alianza dejadas en Grecia hasta ahora, vaciando el territorio griego a la llegada de dicho cuerpo.

XV. El rey de Baviera facilitará igualmente al príncipe Otón los medios de obtener la asistencia de un cierto número de oficiales bávaros, los cuales organizarán en Grecia una fuerza militar nacional.

XVI. Tan pronto como se firme la presente Convención, los tres consejeros que deben ser adjuntos al príncipe Otón para integrar la Regencia de Grecia, marcharán a ella y entrarán en el

ejercicio del poder de dicha Regencia y tomarán todas las medidas necesarias para preparar la recepción del soberano, el cual llegará en el plazo más breve posible.

XVII. Las tres Cortes anunciarán a la nación griega, por una declaración común, la elección que ellas han hecho del príncipe Otón para rey de Grecia y prestarán a la Regencia todo el apoyo que puedan.

XVIII. La presente Convención será ratificada y las ratificaciones se harán en Londres dentro de seis semanas o lo antes posible.

Fue firmada en Londres el 7 de mayo de 1832.

En virtud de este acta el rey Luis 1 de Baviera, entusiasta filoheleno, aceptaba el trono de Grecia para su hijo menor de 17 años Otón, tras la renuncia del príncipe Leopoldo de Sajonia Coburgo, designado con anterioridad por las potencias. Una vez firmada el acta, el objetivo prioritario sería obtener el reconocimiento del nuevo reino. Según el artículo VI de la Convención de Londres, las tres Cortes se encargarían de invitar a los demás países a que aceptasen a Grecia como reino independiente. Tal iniciativa resultaba inevitable, dado que una nacionalidad sometida no podría lograr su reconocimiento, si no era con la ayuda de las grandes potencias³. En diciembre de 1832, el príncipe Soutzo, ministro griego en París, dirigía una nota al soberano español Fernando VII, notificándole la designación del príncipe Otón como rey de Grecia. Idénticas cartas enviaba a los demás representantes extranjeros en París.

Tras la notificación comenzarían las gestiones previas para el reconocimiento del nuevo estado. El caso particular de España se convertiría en un asunto largo y no carente de dificultades. Entre ellas el obstáculo que suponían las normas de la diplomacia española, dado que ningún agente hispano en el extranjero debía aceptar carta alguna de un gobierno o monarca que aún no hubiera sido reconocido⁵. El ministro inglés intercedería ante el gobierno español para que éste estableciese a la mayor brevedad posible relaciones diplomáticas con Grecia. Para entonces ya lo habían hecho otros medianos y pequeños estados. Ese ejemplo de alguna forma ejercería presión sobre España. Pero la mayor fuerza la realizarían Francia e Inglaterra.

No sorprende el retraimiento español a establecer unas relaciones diplomáticas formales, si bien, el nuevo estado ha reconocido finalmente. La dificultad de unas relaciones continuadas obedece al hecho de que entre 1833-1847 los obstáculos internos y externos del naciente estado

liberal español, así como la activa intervención política de Francia y Gran Bretaña en los asuntos peninsulares⁷, dentro del marco legal de la Cuádruple Alianza, firmada en Londres el 22 de abril de 1834, relegaba nuestra operatividad en política exterior a un plano muy secundario.

De otro lado se hallaban las dificultades económicas o si se prefieren técnicas. La casi imposibilidad de abrir una legación en Atenas, en momentos en que los apuros financieros del Estado imponían drásticos recortes en los fondos reservados al ministerio de Estado.

Por último, la atención de los sucesivos gobiernos de Madrid se encaminaba a la obtención del reconocimiento de la propia Isabel II y del nuevo régimen liberal español, cuestionarlos ambos por don Carlos y una guerra civil. Francia y sus aliados y satélites reconocieron a Isabel, pero no las grandes potencias legitimistas: Austria y Rusia, y por supuesto la Santa Sede, que vería protegidos mejor los intereses de la Iglesia en la causa carlista. La subordinación española a la "entente" anglofrancesa es rigurosamente coetánea con otra subordinación griega respecto al eje anglo-galo.

Finalmente, tras varias presiones diplomáticas el gobierno español accedía, previa comunicación por parte del príncipe Otón a la reina gobernadora de su advenimiento al trono -según las normas de la diplomacia hispana-, y después de que la Puerta otomana hubiese instalado un agente diplomático en el nuevo reino. Conocidas son las amistosas relaciones que España mantuvo con la Sublime Puerta, una vez normalizadas a finales del siglo XVIII.

Por todo ello, producido el reconocimiento turco de Grecia, según condición aducida por Madrid para hacer lo propio, quedaban establecidas las relaciones diplomáticas entre España y Grecia en 1834¹¹. El deseo por parte española de complacer a sus aliados o por mejor decir protectores, Reino Unido y Francia se sobrepuso a cualquier otra consideración.

Entre las trece legaciones españolas en el extranjero en 1834, cabe señalar la abierta en Atenas en ese año tras el establecimiento de relaciones. En esta época España sólo contaba con dos legaciones con rango de embajada: París y Nápoles. Para ocupar la legación en Atenas fue designado Mariano Montalvo en calidad de encargado de negocios. Sus funciones pudieran resumirse así:

1. Representar a la nación ante la cual estaba acreditado.
11. Reconocer el gobierno receptor de su acreditación debidamente autorizado.

111. Observar cuanto ocurría con un estado ante el cual estaba acreditado e informar de ello a su gobierno.

IV. Velar y prestar asistencia a los compatriotas que se encuentran en ese país.

V. Promover las relaciones amistosas entre las dos naciones¹⁴.

En correspondencia oficial con Mariano, Montalvo nos describe la impresión que le ha causado el reino griego. Un país destruido y mísero tras la guerra, cuyo estado material no se diferenciaba núcleo del moral. Semejante descripción hacía el prestigioso historiador de Oriente, W. Miller¹⁶. También, Montalvo, en sus despachos, refleja el deseo de los helenos que tras varios siglos de esclavitud aspiraban a gozar más libertad de la que podía soportar el estado de civilización de esa nación. Un estado castigado ya en sus orígenes por discordias partidistas de constitucionales, monárquicos, absolutistas ilustrados, absolutistas feroces y republicanos, además de una legación de extranjeros de la mayoría de los cargos de la Administración. Algunos de ellos se encontraban allí desde los tiempos en que Francia e Inglaterra establecieron una regencia provisoria, previa a la entronización del príncipe bávaro".

Sin embargo, apenas iniciado el pleno funcionamiento en la legación surgirían las primeras dificultades financieras debido a la escasez de recursos del gobierno español y al complicado sistema para hacer llegar los sueldos a los agentes diplomáticos. Estos no cobraban en Atenas sino en Constantinopla, por medio de un apoderado nombrado para tal fin. El dinero procedía, bien de Génova, bien de Alejandría, aunque este sistema presentaba muchos inconvenientes.

Existía otra dificultad, por conducto de la legación francesa, la cual pagaba a su vez a la española. Ahora bien, suponía un gran retraso, lo que agravaba aún más la precaria situación económica de los funcionarios, dada la elevada carestía de la vida en la capital ateniense. Buena prueba de ello es que en cualquier pensión de mala muerte, se exigían unos cuatro duros diarios de los de entonces, además del pago de seis meses por adelantado.

Mayores, si cabe, fueron los problemas planteados en la legación griega en Madrid al frente de Metaxas¹⁹, también por falta de fondos. Su cierre suponía para la economía helena un gran ahorro, además de ser mucho más inoperante que las mantenidas en Berlín, Viena, Munich, etc., que por aquella época estaban siendo suprimidas. Finalmente fue cerrada en 1839.

Al parecer, tal decisión fue tomada, en parte, porque desde hacía tiempo la opinión pública clamaba por la desaparición de las legaciones de lujo, dentro de un plan de economías o de

reducción de gastos innecesarios, que no se correspondían con los precarios recursos del nuevo estado. Pero la legación hispana se mantuvo. Una vez más se deseaba complacer a Londres y París, meritorios del flamante estado, en cuya capital deseaban ver la representación más amplia posible de países afectos a las tesis anglo-francesas, frente a potencias legitimistas y además con aspiraciones en los Balcanes como Rusia y Austria.

El reconocimiento por España del estado griego coincidirá con el despegue de una nueva era para nuestro país, liquidando el Antiguo Régimen tras la muerte de Fernando VII. En adelante, ambos países seguirían trayectorias no exentas de similitudes. Los dos se vieron mediatizados por Francia y el Reino Unido. Pero en tanto España logrará sacudirse ese yugo ominoso a partir de la llegada de los moderados al poder en 1844 -liquidada ya la Cuádruple Alianza-.y en particular tras el 48, en que Isabel es reconocida por la totalidad de las potencias, sin otra excepción notoria que Rusia -que por lo demás no tardaría en hacerlo-, Grecia continuó bajo mediatización franco-británica, contrapeso a la creciente influencia rusa sobre los Balcanes. En los dos lustros siguientes las relaciones hispano-helénicas aparecen presididas por un signo casi anodino. Nada importante sucede en el orden de las relaciones diplomáticas entre ambos países, lo que hasta cierto punto resulta lógico, habida cuenta el pobre papel que podía jugar un país como España, sin intereses en el área mediterránea-oriental.

En definitiva, la cordialidad y el entendimiento presidieron las relaciones entre España y Grecia durante el reinado de Otón 1, no siendo interrumpidas en ningún momento hasta que en 1862, tras una revolución en Atenas, aquel fue derrocado paralelamente, en España tocaba a su fin el largo gobierno de O' Donnell- que cayó en 1863. Con su marcha el régimen isabelino -demasiado identificado con el conservadurismo- perdió su última posibilidad de supervivencia. Seis años más tarde Isabel sería destronada por una amplia conjunción de fuerzas antidinásticas.

La sublevación de Atenas de 1862 ponía fin a la dinastía bávara. En España, la revolución de septiembre de 1868 derrocaba a la borbónica. A partir de ese momento se iniciaba un nuevo período en la vida política española, presidida por la inestabilidad interna. Esta resultaba un condicionante en el orden internacional, por dificultar la acción de la débil diplomacia hispana en unos años de profundos cambios en las relaciones entre estados.

Los acontecimientos españoles de septiembre de 1868 y el período de interinidad, van a despertar un gran entusiasmo en la Europa de su tiempo. Las noticias hispanas saltaban a los periódicos de todas las tendencias y países, lo que hacía pensar que una nueva oleada

revolucionaria iba a extenderse por todo el continente. Gracias a la "Gloriosa", España resucitó su Fama de pueblo indomable y valiente, celoso de su libertad y dispuesto a todo para defenderla; y se convirtió a los ojos de unos en un ejemplo a seguir y en los de otros en la señal inequívoca de que había empezado una nueva época.

Consolidado el triunfo del pronunciamiento de Cádiz y establecido el Gobierno provisional, el primer problema en política exterior fue obtener el reconocimiento. Conocidas son las dificultades que tuvieron que superar los gabinetes de Madrid y Atenas, tras las caídas de sus respectivos gobiernos -en la década de los sesenta- para obtener el reconocimiento de los demás países.

En el caso de España, el Ministerio de Estado ¹¹⁰ podía pedir el reconocimiento de una forma de gobierno o de unas instituciones determinadas, al menos hasta que las Cortes Constituyentes fijaran ambos extremos. En tanto veían el rumbo que tomaban los acontecimientos, los gabinetes europeos decidieron adoptar una doble postura: la de mantener a toda costa el principio de no intervenir, defendida, sobre todo, por los italianos, que intermitan hacerla válida para sus propios problemas, y la de no precipitarse y aconsejar cautela a sus representantes oficiosos que, confirmados en la categoría y en el carácter oficial que tenían en la época de Isabel II, por el Gobierno provisional, continuaron en Madrid resolviendo privadamente los asuntos encomendados a su gestión.

Pese a esta inicial actitud, no tardarían en darse los primeros reconocimientos del nuevo régimen. Hubo dos excepciones importantes: Inglaterra y la Santa Sede. La primera mantuvo su tradicional prudencia a la espera de los acontecimientos, sorprendiéndose por el rápido reconocimiento de Francia, pues esperaba una postura conjunta de Londres y París ante el nuevo régimen. En cuanto al Vaticano decidió mantenerse a la expectativa hasta ver la actitud que el gobierno iba a tomar respecto a los intereses de la Iglesia.

Cuando a comienzos de 1868 Inglaterra aceptó entablar relaciones oficiales, no sólo las potencias que tradicionalmente tenían abiertas sus embajadas en Madrid mantenían cordiales relaciones con el Gobierno provisional, sino que se había facilitado el acercamiento de otras que, como el caso de Grecia, no contaron hasta entonces con representación oficial alguna.

En cuanto a Grecia, tan sólo Rumanía, por razones dinásticas, y el Papa, por motivos religiosos, no juzgaron oportuno entenderse con el nuevo monarca Jorge I. Al margen de estas posturas quedaban las de España y Grecia, que si bien la última aún no había reconocido al nuevo régimen

hispano, éste, a su vez, no había creído conveniente hasta ese momento reanudar las relaciones que tan arraigadas estuvieron en tiempos de Otón.

Sería a partir de entonces cuando empezasen las gestiones previas para su restablecimiento. El primer paso en este sentido lo daría el gabinete español al pedir al griego su adhesión al Gobierno provisional. Ahora bien, para ello, Grecia exigía a España la comunicación oficial de querer restablecer las relaciones, el nombramiento de un agente diplomático o el reconocimiento recíproco entre los plenipotenciarios respectivos de España y Grecia en Londres, París y Viena. Al parecer, el primer punto era el más sencillo y fácil para España, el segundo sería más ventajoso para Grecia y el tercero neutral para ambos.

Finalmente, el ejecutivo de Madrid optó por el segundo, designando a Salvador López Guijarro para que nos representase en Atenas en calidad de ministro residente.

Μετάφρασμα

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μία πρώτη προσέγγιση στις διπλωματικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας κατά την περίοδο 1833-1913. Το διάστημα αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού συμπίπτει με μία εκτενή χρονική περίοδο που ξεκινά από την αναγνώριση του ελληνικού έθνους από την Ισπανία, ενός έθνους που είχε μόλις ξεκινήσει την πορεία του ως ανεξάρτητο κράτος, μέχρι την ημερομηνία κλειδί όπου η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με μία περίπλοκη σειρά διεθνών ζητημάτων.

Όσον αφορά τις διπλωματικές σχέσεις, θα αναλυθούν οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν προκειμένου αυτές να εδραιωθούν. Το ζήτημα της αναγνώρισης του ελληνικού έθνους κατέχει σημαντικό ρόλο, ωστόσο, αξιοσημείωτη είναι και η στάση της Ισπανίας απέναντι στην ελληνική κρίση κατά τη διάρκεια του τελευταίου μισού του 19^{ου} αι. Επιπλέον, λαμβάνεται υπόψη η πτώση της Ισπανίας σε μία δευτερεύουσα δύναμη και οι άμεσες συνέπειες που αυτό επιφέρει όχι μόνο στις διπλωματικές σχέσεις της χώρας με άλλα κράτη αλλά και στη μείωση της άσκησης επιρροής της στη διεθνή σκηνή.

Όσον αφορά τις εμπορικές σχέσεις, διακρίνουμε ελάχιστες, τουλάχιστον τα πρώτα τριάντα χρόνια της προς μελέτης περιόδου. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι και οι δύο χώρες, όντας μεσογειακές, παρουσιάζουν κοινή παραγωγή πρώτων υλών. Ωστόσο, διακρίνεται μία διαμεσολαβητική κίνηση από τη μεριά της Ελλάδας ανάμεσα στην Ισπανία από τη μία πλευρά και την Τουρκία με τη Ρωσία από την άλλη, με σκοπό την ζήτηση για εισαγωγή δημητριακών για τη πρώτη από την Οδησό και τα τουρκικά λιμάνια.

Είναι γνωστό, ότι μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Αδριανούπολης στις 14 Σεπτεμβρίου 1829, η απελευθέρωση της Ελλάδας, που μέχρι εκείνη τη στιγμή βρισκόταν κάτω από οθωμανικό ζυγό, ήταν ένα αναπόφευκτο γεγονός που θα γινόταν πραγματικότητα τον επόμενο χρόνο με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου Ανεξαρτησίας του ελληνικού κράτους από τη Γαλλία, τη Ρωσία και τη Μ. Βρετανία. Οι Μεγάλες Δυνάμεις μετατράπηκαν σε σύμμαχοι του νέου βασιλείου με τη Συνθήκη του Λονδίνου το 1827.

Ομοίως, με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1832, το ελληνικό έθνος ξεκίνησε να αποκτά τη στήριξη των μεγαλύτερων κρατών που από τη μεριά τους επέβαλλαν για μονάρχη του νεοσύστατου κράτους

τον Γερμανό πρίγκιπα Όθωνα. Από την άλλη οι αντιπρόσωποι του Λονδίνου, του Παρισιού και της Αγίας Πετρούπολης, πραγματοποίησαν έκκληση στα υπόλοιπα κράτη με σκοπό να αναγνωρίσουν με τη σειρά τους το νεοσύστατο βασίλειο και τον νέο μονάρχη.

Διαβάζουμε στην έκκλησή αυτή, ότι τα βασίλεια της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας όπως και η αυτοκρατορία της Ρωσίας, ασκώντας την εξουσία που τους παραχωρήθηκε από το ελληνικό έθνος, με σκοπό την επιλογή ενός μονάρχη για το νεοσύστατο, ανεξάρτητο κράτος και παρακινούμενες από την επιθυμία τους να προσφέρουν στην Ελλάδα μία απόδειξη των δυνατοτήτων της, αποφάσισαν να παραχωρήσουν το στέμμα στον πρίγκιπα Φρειδερίκο της Βαυαρίας, δευτερότοκο γιο του βασιλιά της Βαυαρίας ο οποίος θα εκτελεί χρέη Αντιβασιλέα μέχρι ο πρίγκιπας Όθων να έρθει στην κατάλληλη ηλικία άσκησης των καθηκόντων του, υπό την επίβλεψη των Μεγάλων Δυνάμεων.

Για την διεκπεραίωση του παραπάνω διορισμού, οι βασιλείς της Μ. Βρετανίας, της Ιρλανδίας, της Γαλλίας και ο αυτοκράτορας της Ρωσίας από τη μία πλευρά και ο βασιλιάς της Βαυαρίας από την άλλη, όρισαν ως πληρεξούσιους τους εξής:

Τον Βρετανό Λόρδο Palmerston, τον Γάλλο Πρίγκιπα de Talleyrand-Perigord, τον Ρώσο Πρίγκιπα Lieven και τον Βαυαρό βαρόνο του Cetto, οι οποίοι ενέκριναν το πρωτόκολλο που περιείχε τις βάσεις για το σύστημα του νέου κράτους. Τα συγκεκριμένα άρθρα δε θα αναλυθούν στη παρούσα μελέτη καθώς δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος.

I. Τα βασίλεια της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας καθώς και η αυτοκρατορία της Ρωσίας, παραχωρούν την ανεξαρτησία στην Ελλάδα με πολίτευμα τη μοναρχία και τη συνέχιση αυτής με κληρονομική διαδοχή μετά το θάνατο του πρίγκιπα Όθων της Βαυαρίας.

II. Ο βασιλιάς της Βαυαρίας θα ασκεί χρέη Αντιβασιλέα έως ότου ο πρίγκιπας φτάσει σε κατάλληλη ηλικία ώστε να ασκήσει να καθήκοντά του.

III. Ο πρίγκιπας Όθων θα φέρει τον τίτλο *Βασιλέως της Ελλάδος*.

IV. Η Ελλάδα, υπό την κυριαρχία του πρίγκιπα Όθων της Βαυαρίας, και με την σύμπραξη των Μεγάλων Δυνάμεων, θα αποτελεί ανεξάρτητο κράτος με μοναρχικό πολίτευμα, όπως παρατίθεται στο πρωτόκολλο της 3ης Φεβρουαρίου 1830, το οποίο θα γίνει αποδεκτό τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Υψηλή Πύλη.

V. Τα καταληκτικά σύνορα του ελληνικού εδάφους ορίζονται κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων και της Υψηλής Πύλης, σύμφωνα με το πρωτόκολλο της 26ης Σεπτεμβρίου 1831.

VI. Οι Μεγάλες Δυνάμεις έχουν την ικανότητα να προχωρήσουν σε τελειοποίηση της αρχικής μορφής του πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 κατόπιν της λήξης των διαπραγματεύσεων για τα σύνορα της Ελλάδας και να γνωστοποιήσουν την παραπάνω συνθήκη στα κράτη με τα οποία διατηρούν σχέσεις.

VII. Οι Μεγάλες Δυνάμεις θα αναλάβουν να προσκαλέσουν τα υπόλοιπα κράτη προς αναγνώριση του πρίγκιπα Όθωνα ως βασιλιά της Ελλάδας.

VIII. Το Στέμμα και το βασιλικό αξίωμα αποτελούν κληρονομικό δικαίωμα στην Ελλάδα. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συμπίπτει το ελληνικό και το βαυαρικό στέμμα στο ίδιο πρόσωπο.

IX. Ο πρίγκιπας θα είναι σε θέση να αναλάβει τα καθήκοντά του ως Βασιλιάς της Ελλάδας μόλις κλείσει τα είκοσι χρόνια και συγκεκριμένα την 1η Ιουνίου 1835.

X. Κατά τη διάρκεια της περιόδου ανηλικότητας του πρίγκιπα Όθων, Βασιλιά της Ελλάδας, μία τριμελής επιτροπή Αντιβασιλείας θα ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα με πλήρη εξουσία, υποβοηθούμενη από τον βασιλιά της Βαυαρίας.

XI. Ο πρίγκιπας Όθων θα διατηρήσει την απόλυτη επικαρπία των κληρονομικών του δικαιωμάτων στο βασίλειο της Βαυαρίας. Ο βασιλιάς της Βαυαρίας δεσμεύεται επίσης να διευκολύνει την εγκατάσταση του πρίγκιπα στην Ελλάδα έως τη στέψη του.

XII. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου της 20ης Φεβρουαρίου 1830, ο αυτοκράτορας της Ρωσίας, θα αναλάβει να εγγυηθεί την ομαλή λειτουργία του Κοινοβουλίου ενώ ο βασιλιάς της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας των αιθουσών του. Η παραπάνω ενέργεια έχει ως απόρροια την εγγύηση της τήρησης μίας σειράς όρων, μεταξύ των οποίων ένα δάνειο το οποίο βαρύνει τον πρίγκιπα Όθων.

XIII. Σε περίπτωση που οι καθιερωμένες διαπραγματεύσεις από τη μεριά των Μεγάλων Δυνάμεων στη Κωνσταντινούπολη για το θέμα της τελικής μορφής των ελληνικών συνόρων έχουν ως απόρροια χρηματική αποζημίωση προς όφελος της Υψηλής Πύλης, το ποσό αυτό θα αφαιρεθεί από το φόρο υποτελείας όπως προσδιορίζεται στο προηγούμενο άρθρο.

XIV. Ο βασιλιάς της Βαυαρίας θα προσφέρει στον πρίγκιπα Όθων τα μέσα για τη στρατολόγηση στη Βαυαρία ενός στρατιωτικού σώματος περίπου έως και 3.500 ένοπλων ανδρών, με σκοπό να τεθούν στη διάθεση του βασιλιά της Ελλάδας και του ελληνικού κράτους μαζί με τον πολεμικό τους εξοπλισμό και να σταλούν εκεί άμεσα ώστε να απαλλάξουν τα συμμαχικά στρατεύματα που βρίσκονταν στην Ελλάδα έως και εκείνη τη χρονική στιγμή.

XV. Ο βασιλιάς της Βαυαρίας θα διαθέσει επίσης στο πρίγκιπα έναν συγκεκριμένο αριθμό Βαυαρών αξιωματικών του στρατού οι οποίοι θα οργανώσουν στην Ελλάδα ένα εθνικό στράτευμα.

XVI. Με την υπογραφή του παρόντος Πρωτοκόλλου, οι τρεις Αντιβασιλείς, υπεύθυνοι για τη καθοδήγηση του πρίγκιπα, θα μεταβούν στην Ελλάδα ώστε να ασκήσουν τα καθήκοντά τους και να πάρουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προετοιμασία της άφιξης του νέου ηγεμόνα ο οποίος θα φτάσει επίσης το συντομότερο δυνατόν.

XVII. Οι Μεγάλες Δυνάμεις θα ανακοινώσουν μέσω κοινής δήλωσης στο ελληνικό έθνος την εκλογή του Όθων από αυτές ως βασιλιά της Ελλάδας και θα δείξουν τη μέγιστη στήριξη στην Αντιβασιλεία.

XVIII. Το παρόν Πρωτόκολλο θα επικυρωθεί στο Λονδίνο σε διάστημα έξι εβδομάδων ή όσο το δυνατόν συντομότερο.

Το Πρωτόκολλο υπογράφηκε τελικά στο Λονδίνο στις 7 Μαΐου 1832. Σύμφωνα με αυτό, ο φιλέλληνας βασιλιάς της Βαυαρίας, Λουδοβίκος Α', αποδέχεται για λογαριασμό του δευτερότοκου γιου του Όθων, τον ελληνικό θρόνο, μετά την άρνηση του Πρίγκιπα Λεοπόλδου του Σάξεν-Κόμπουργκ. Μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου, πρωταρχικός στόχος υπήρξε η επίτευξη της αναγνώρισης του νέου βασιλείου. Σύμφωνα με το άρθρο VII του Πρωτοκόλλου, οι Μεγάλες Δυνάμεις θα αναλάβουν να προσκαλέσουν το ενδιαφέρον των υπόλοιπων χωρών με σκοπό να αναγνωρίσουν την Ελλάδα ως ανεξάρτητο βασίλειο. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία αποτελούσε αναπόφευκτη ενέργεια καθώς ένα υποταγμένο έθνος δεν θα μπορούσε να επιτύχει την αναγνώρισή του χωρίς τη βοήθεια μεγαλύτερων δυνάμεων.

Το Δεκέμβριο του 1832, ο πρίγκιπας Σούτσος, Έλληνας υπουργός στο Παρίσι, απέστειλε επιστολή στον Ισπανό ηγεμόνα Φερδινάνδο Ζ', πληροφορώντας τον για το διορισμό του πρίγκιπα Όθων ως

Βασιλιά της Ελλάδας. Απέστειλε πανομοιότυπες και στους υπόλοιπους εκπροσώπους από το Παρίσι όπου και βρισκόταν.

Μετά την παραπάνω ενέργεια, θα ξεκινήσουν οι διαδικασίες για την αναγνώριση του νέου ελληνικού κράτους. Η ιδιαίτερη περίπτωση της Ισπανίας, θα μετατρέπονταν σε ένα χρόνιο ζήτημα που στερούνταν ουκ ολίγων δυσκολιών. Ανάμεσα σε αυτές, τα εμπόδια που προέκυπταν από την ισπανική διπλωματία, δεδομένου ότι κανένας Ισπανός απεσταλμένος στο εξωτερικό δεν είχε δικαίωμα αποδοχής εγγράφου από κυβέρνηση ή μονάρχη οι οποίοι δεν έχουν επίσημα αναγνωρισθεί.

Ο Βρετανός υπουργός παρενέβη ενάντια στην ισπανική κυβέρνηση ώστε να ξεκινήσουν το συντομότερο δυνατό οι διπλωματικές σχέσεις με την Ελλάδα. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, πολλά κράτη, κυρίως μεσαίας και μικρής ισχύος, είχαν ήδη προχωρήσει στις απαραίτητες ενέργειες για την αποδοχή της Ελλάδας ως ανεξάρτητο κράτος. Αυτό το παράδειγμα θα ασκούσε κατά κάποιο τρόπο πίεση στην Ισπανία. Ωστόσο, τη μεγαλύτερη πίεση θα ασκήσουν τελικά η Γαλλία και η Μ. Βρετανία.

Δεν πρέπει να μας εκπλήσσει η συγκρατημένη στάση της Ισπανίας για την επίσημη καθιέρωση διπλωματικών σχέσεων ακόμα και αν το νεοσύστατο ελληνικό κράτος είχε ήδη αναγνωρισθεί από άλλα κράτη. Η δυσκολία αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι την περίοδο 1833-1847, η εξωτερική πολιτική της Ισπανίας είχε περάσει σε δεύτερη μοίρα εξαιτίας της ύπαρξης εμποδίων εσωτερικού και εξωτερικού χαρακτήρα εντός του αναδυόμενου φιλελεύθερου ισπανικού κράτους, όπως για παράδειγμα η ενεργή πολιτική παρέμβαση της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας στα ζητήματα της Χερσονήσου ως απόρροια του νομοθετικού πλαισίου της Τετραμελούς Συμμαχίας. Η τελευταία υπογράφηκε στις 22 Απριλίου 1834.

Από την άλλη, προέκυπταν και οικονομικές ή καλύτερα τεχνικές δυσκολίες. Η αδυναμία εγκατάστασης διπλωματικής αποστολής στην Αθήνα, την ίδια στιγμή που προέκυπταν οικονομικά προβλήματα και για την Ελλάδα, σήμαινε δραστικές περικοπές στα κρατικά κονδύλια της Ισπανίας.

Εν κατακλείδι, η επιδεικνυόμενη προσοχή στις διαδοχικές κυβερνήσεις της Μαδρίτης οδήγησε στην αναγνώριση από την ίδια την Ισαβέλλα Β' της Ισπανίας του νέου φιλελεύθερου ισπανικού καθεστώτος μολονότι ο δον Κάρλος, πρίγκιπας των Αστουριών αμφισβητούσε τόσο την ισχύ της Ισαβέλλας όσο και την ύπαρξη του νέου καθεστώτος, πράγμα που συνέβαλε στο ξεκίνημα ενός εμφυλίου πολέμου, αυτού της Ισπανικής Διαδοχής. Η Γαλλία και οι σύμμαχοί της αναγνώρισαν την Ισαβέλλα αλλά όχι τις μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις: την Αυστρία, τη Ρωσία και φυσικά την Αγία Έδρα, η οποία πίστευε πως τα συμφέροντα της θα διασφαλιζόνταν καλύτερα εάν υποστήριζε την

πλευρά των καρλιστών. Η προσφιλή στάση της Ισπανίας απέναντι στα αγγλογαλλικά συμφέροντα διαθέτει πολλά κοινά στοιχεία με την αντίστοιχη ελληνική εξαιτίας της ισχύος του άξονα αυτών των χωρών την εποχή εκείνη.

Τελικά, έπειτα από πολλές διπλωματικές πιέσεις, η ισπανική κυβέρνηση θα δεχθεί την αποστολή μιας εκ των προτέρων ανακοίνωσης της έλευσης του πρίγκιπα Όθων στον ελληνικό θρόνο από την πλευρά του πρίγκιπα προς την Ισαβέλλα Β'. Φυσικά, οι διαδικασίες θα πρέπει να διεκπεραιωθούν σύμφωνα με τα πρότυπα της ισπανικής διπλωματίας και αφότου η Υψηλή Πύλη θα εγκαθιστούσε διπλωματικό εκπρόσωπο στο νέο βασίλειο. Είναι γνωστό ότι διατηρήθηκαν φιλικές σχέσεις ανάμεσα στην Ισπανία και την Υψηλή Πύλη κατόπιν της ολοκλήρωσης των παραπάνω ενεργειών.

Για τους παραπάνω λόγους και αφότου πραγματοποιήθηκε η αναγνώριση του ελληνικού κράτους από την Υψηλή Πύλη, συμπεριλαμβανομένης και της έγκρισης της Μαδρίτης, οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ισπανία εδραιώνονται επίσημα το 1834. Η επιθυμία των Ισπανών να κρατήσουν ικανοποιημένους τους συμμάχους τους, ή καλύτερα τις προστατίδες δυνάμεις που τους συνέδραμαν, πέρασε σε δεύτερη μοίρα καθώς τα αγγλογαλλικά συμφέροντα δεν μπορούσαν να αγνοηθούν.

Αξίζει να αναφέρουμε ότι ανάμεσα στις δεκατρείς διπλωματικές εκπροσωπήσεις της Ισπανίας στο εξωτερικό, αυτή της Αθήνας παρέμενε ακόμη ημιτελής, μέχρι και μετά την καθιέρωση των σχέσεων των δύο χωρών. Επιπλέον, εκείνη την εποχή, η Ισπανία διέθετε μόνο δύο πρεσβείες· στο Παρίσι και στη Νάπολη.

Η ισπανική εκπροσώπηση στην Ελλάδα δόθηκε στον Mariano Montalvo με τον τίτλο « υπεύθυνος διαπραγματεύσεων » Τα καθήκοντά του θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

I. Εκπροσώπηση του έθνους στο οποίο ανήκει.

II. Υποστήριξη του δικαιώματός διαπραγμάτευσης που του εξουσιοδοτήθηκε απέναντι στην κυβέρνηση υποδοχής.

III. Ενημέρωση του κράτος από το οποίο εξουσιοδοτήθηκε σχετικά με οποιοδήποτε αξιοσημείωτο γεγονός λαμβάνει χώρα στο κράτος υποδοχής και μπορεί να ενδιαφέρει τη κυβέρνησή του.

IV. Να μεριμνά και να δείχνει ιδιαίτερη προσοχή σε ομοεθνείς του οι οποίοι βρίσκονται στη χώρα υποδοχής.

V. Προώθηση των φιλικών σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες.

Σε επίσημη αλληλογραφία του με τη Μαδρίτη, ο Μοντάλβο παρουσιάζει την εικόνα που εξέλαβε από το ελληνικό βασίλειο. Η Ελλάδα μετά το πόλεμο, είναι μία χώρα κατεστραμμένη, οι πολίτες ζουν σε άθλιες συνθήκες. Είχαν μείνει ελάχιστα υλικά και ηθικά αποθέματα. Παρόμοια περιγραφή λαμβάνουμε από τον γνωστό Βρετανό ιστοριογράφο Γουίλιαμ Μίλλερ.

Ο Μοντάλβο, κατά τη διάρκεια της αποστολής του, αποκαλύπτει την επιθυμία των Ελλήνων να απολαύσουν την ιδέα της ελευθερίας, μετά από αρκετούς αιώνες σκλαβιάς, μία ιδέα που ωστόσο φάνταζε μη πραγματοποιήσιμη δεδομένων των τότε συνθηκών. Η Ελλάδα έμοιαζε να έχει «τιμωρηθεί» αρκετά από τις κομματικές διαφωνίες που προκλήθηκαν ανάμεσα στους συνταγματικούς, τους φιλοβασιλικούς, αυτούς που υποστήριζαν την πεφωτισμένη δεσποτεία, την απόλυτη μοναρχία, όσους επιθυμούσαν τη δημοκρατία καθώς επίσης και από την ύπαρξη κυρίως ξένων διπλωματικών αποστολών στον τομέα της Διοίκησης. Η παρουσία πολλών από αυτών μετρά από τον καιρό που η Γαλλία και η Μ. Βρετανία εγκαθίδρυσαν ένα προσωρινό βασίλειο πριν από την ενθρόνιση του Βαυαρού πρίγκηπα.

Ωστόσο, πριν ακόμα ξεκινήσει η πλήρης δράση της ισπανικής διπλωματικής αποστολής, θα παρουσιάζονταν οι πρώτες οικονομικές δυσκολίες εξαιτίας των μειωμένων πόρων του ισπανικού κράτους και της περιπλοκότητας του συστήματος πληρωμών των διπλωματικών εκπροσώπων. Οι τελευταίοι, δεν πληρώνονταν από την Αθήνα αλλά από τη Κωνσταντινούπολη, μέσω ενός πληρεξούσιου υπαλλήλου, αρμόδιο για το συγκεκριμένο σκοπό. Τα χρήματα προέρχονταν είτε από τη Γένοβα είτε από την Αλεξάνδρεια, ωστόσο το σύστημα αυτό διέθετα πολλά μειονεκτήματα.

Υπήρχε ακόμα ένα το οποίο φαινόταν πιο αποτελεσματικό και βασίζονταν στην πληρωμή την ισπανικής αποστολής διαμέσου της γαλλικής. Βέβαια, και σε αυτή τη περίπτωση, υπήρχαν καθυστερήσεις, πράγμα που επιδείνωνε την ήδη επισφαλή κατάσταση των κρατικών υπαλλήλων, δεδομένου και του υψηλού κόστους ζωής της αθηναϊκής πρωτεύουσας. Απόδειξη για το παραπάνω αποτελεί το γεγονός ότι ακόμα και για μία μικρή πανσιόν απαιτούνταν αρκετά χρήματα ως ημερήσιο ενοίκιο και επιπλέον εγγύηση έξι μηνών.

Στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα έρχεται να προστεθεί και το θέμα των μη αρκετών διαθέσιμων πόρων για τη διπλωματική αντιπροσωπία στη Μαδρίτη, της οποίας υπεύθυνος ήταν ο Μεταξάς. Η διακοπή λειτουργίας της θα σήμαινε σημαντική εξοικονόμηση χρημάτων, μολονότι ήταν πιο σημαντική από τις αντίστοιχες διπλωματικές αποστολές στο Βερολίνο, τη Βιέννη, το Μόναχο, που επίσης αποσύρονταν εκείνη την εποχή. Τελικά, η οριστική διακοπή της επήλθε το 1839.

Φαίνεται, πως η συγκεκριμένη απόφαση πάρθηκε κατά κάποιο τρόπο εξαιτίας των έντονων διαμαρτυριών της κοινής γνώμης για την απόσυρση των αποστολών πολυτελείας, με σκοπό την εφαρμογή ενός σχεδίου μείωσης των μη αναγκαίων εξόδων τα οποία δεν μπορούσε να καλύψει το κράτος . Ωστόσο, η ισπανική διπλωματική αποστολή στην Αθήνα διατηρήθηκε, σε μία ακόμα προσπάθεια σύμπνοιας με τα αγγλογαλλικά συμφέροντα. Οι δύο χώρες θεωρούνταν ευεργέτες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και επιθυμούσαν την ύπαρξη όσο το δυνατόν ισχυρότερης εκπροσώπησης των χωρών που διατηρούσαν προσφιλή στάση απέναντί τους και τοποθετούνταν ενάντια στις άλλες μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις της εποχής. Επιπλέον, η Αγγλία και η Γαλλία φιλοδοξούσαν να εμπλακούν και στα ζητήματα των Βαλκανίων, όπως ήδη είχαν κάνει η Ρωσία και η Αυστρία.

Η αναγνώριση του ελληνικού κράτους από την Ισπανία λαμβάνει χώρα σε μία εποχή επίσης έντονων αλλαγών για τη δεύτερη, με την διάλυση του Παλαιού Καθεστώτος, μετά το θάνατο του Φερδινάνδου Ζ'. Από τότε και στο εξής, οι δύο χώρες θα ακολουθήσουν παρόμοια πορεία, καθώς και οι δύο έχουν ευεργετηθεί από τη Γαλλία και τη Μ. Βρετανία. Στο μεταξύ, η Ισπανία, θα καταφέρει να απαλλαχτεί από την ξένη κυριαρχία μετά την ανάπτυξη του μοντερνιστικού κόμματος το 1844, της διάλυσης της Τετραμελούς Συμμαχίας το 1848 και με την αναγνώριση της Ισαβέλλας Β' από την πλειοψηφία των δυνάμεων της εποχής. Η Ρωσία δεν προχώρησε απευθείας στην αναγνώριση της Ισαβέλλας, ωστόσο δε θα αργούσε να αποφανθεί θετικά. Από την άλλη, η Ελλάδα συνέχιζε να βρίσκεται υπό την καθοδήγηση της Γαλλίας και της Αγγλίας, αμφιταλαντευόμενη από την ολοένα αυξανόμενη ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια.

Για τα επόμενα δύο χρόνια, οι ελληνοϊσπανικές σχέσεις φαίνεται να περνούν σε μία περίοδο αδράνειας, αφού δεν παρατηρείται καμία αξιοσημείωτη διπλωματική ενέργεια ανάμεσα στις δύο χώρες. Το παραπάνω φαίνεται να έχει λογική εξήγηση καθώς μία χώρα με μηδενική επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο, όπως η Ισπανία, δύσκολα μπορούσε να παίζει κάποιον ουσιαστικό ρόλο στα ζητήματα που προέκυπταν.

Εν κατακλείδι, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας, χαρακτηρίστηκαν από αμοιβαία συμπάθεια, καθ' όλη τη διάρκεια της βασιλείας του Όθων, χωρίς να διακοπούν μέχρι και το 1862 , με την επανάσταση στην Αθήνα που επέφερε και την έξωσή του.

Παράλληλα, το μακροχρόνιο καθεστώς του Λεοπόλδου Ο' Ντονέλ στην Ισπανία, έφτανε στο τέλος του με την οριστική διάλυσή του το 1863. Με την έξωσή του, το καθεστώς της Ισαβέλλας Β' που είχε συσχετιστεί αρκετά με τον συνταγματισμό, χάνει και την τελευταία του ευκαιρία για επιβίωση στην πολιτική σκηνή. Έξι χρόνια αργότερα, η Ισαβέλλα θα εκθρονίζονταν από μία μεγάλη ομάδα αντιβασιλικών δυνάμεων.

Με την εξέγερση στην Αθήνα το 1862, η κυβέρνηση της βαυαρικής δυναστείας φτάνει στο τέλος της. Ομοίως, στην Ισπανία, με την επανάσταση του Σεπτεμβρίου 1868, ανατρέπεται η δυναστεία των Βουρβόνων. Από αυτό το σημείο ξεκινά μία νέα εποχή για την πολιτική ζωή της δεύτερης που χαρακτηρίζεται από εσωτερική αστάθεια. Η αστάθεια αυτή προκαλούσε έντονες δυσκολίες στις υπόλοιπες κυβερνήσεις καθώς δυσκόλευε το έργο της αδύναμης πια διπλωματικής ισπανικής αποστολής σε μία περίοδο ριζικών αλλαγών στις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Τα γεγονότα της επανάστασης του Σεπτεμβρίου 1868 σε συνδυασμό με την περίοδο αστάθειας της Ισπανίας ωστόσο, προκαλούν τον ενθουσιασμό της Ευρώπης της εποχής εκείνης. Οι εξελίξεις που διαδραματίζονταν στη χώρα βρίσκονταν στις εφημερίδες όλων των ιδεολογιών, όλων των κρατών, πράγμα που φανερώνει ότι ένα νέο επαναστατικό κύμα θα εκτεινόταν σε όλη τη Γηραιά Ήπειρο. Χάρη στην επανάσταση, η Ισπανία, ανέκτησε τη φήμη της ως λαός ανυπότακτος και γενναίος, με δίψα για ελευθερία και πρόθυμος να παλέψει γι' αυτή. Για κάποιους, η Ισπανία ήταν ένα παράδειγμα προς μίμηση, για άλλους ήταν ένα σημάδι της έναρξης μίας ακόμα ταραχώδους εποχής.

Μετά το πραξικόπημα στην πόλη Κάντιθ και το θριάμβο του ισπανικού λαού, εγκαταστάθηκε προσωρινή κυβέρνηση αλλά ταυτόχρονα προέκυψε και το πρώτο σημαντικό πρόβλημα για την εξωτερική πολιτική της χώρας: η αναγνώριση από τα υπόλοιπα κράτη. Μας είναι ήδη γνωστές οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν, τη δεκαετία του 1870, τόσο η ισπανική όσο και η ελληνική κυβέρνηση, προκειμένου να εξασφαλίσουν την αναγνώριση των υπόλοιπων κρατών, μετά την κατάρρευση των καθεστώτων τους.

Στην περίπτωση της Ισπανίας, το Υπουργείο Επικρατείας, δεν είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί την αναγνώριση του κράτους με την ιδιότητα της κυβέρνησης ή δια μέσου κάποιου άλλου θεσμικού οργάνου, τουλάχιστον μέχρι η Συντακτική Συνέλευση να οριστικοποιήσει τους όρους της διαδικασίας αυτής.

Από την άλλη, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, παρατηρώντας τη πορεία των γεγονότων, αποφάσισαν να υιοθετήσουν μία διπλή στάση: είτε να διατηρήσουν μία πολιτική μηδαμινής ανάμειξης στα ισπανικά πράγματα, η οποία υποστηριζόταν κατά κύριο λόγο από τους Ιταλούς, σε όφελος των

δικών τους προβλημάτων είτε να διατηρήσουν μία επιφυλακτική στάση και να συμβουλέψουν τους ανεπίσημους εκπροσώπους των κρατών τους να πράξουν ομοίως. Οι τελευταίοι, αφού έλαβαν επιβεβαίωση των αρμοδιοτήτων τους από την προσωρινή κυβέρνηση της Ισπανίας, αν και τις διέθεταν ήδη από την εποχή της Ισαβέλλας Β', συνέχισαν την επίλυση των εθνικών ζητημάτων με μεγαλύτερη εχεμύθεια, όπως τους είχε ανατεθεί.

Αν εξαιρέσουμε την επιφυλακτική στάση κάποιων κυβερνήσεων, άλλες είχαν ήδη προχωρήσει στην διαδικασία αναγνώρισης του νέου καθεστώτος. Υπήρχαν, ωστόσο, δύο σημαντικές εξαιρέσεις: η Μ. Βρετανία και η Αγία Έδρα. Η πρώτη διατήρησε την επιφυλακτική στάση της, αναμένοντας τις εξελίξεις, μολονότι τελικά η γρήγορη αναγνώρισή από τη Γαλλία την έφερε προ τετελεσμένου γεγονότος, καθώς το Λονδίνο πίστευε πως θα κρατούσε μία ενιαία στάση με το Παρίσι. Όσο για το Βατικανό, προτίμησε επίσης να παραμείνει αμέτοχο, σε αναμονή των εξελίξεων, μέχρις ότου η νέα κυβέρνηση πάρει θέση σχετικά με τα θέματα της εκκλησίας.

Όταν στις αρχές του 1868 η Μ. Βρετανία δέχθηκε την έναρξη διπλωματικών σχέσεων με την Ισπανία, τόσο οι δυνάμεις που διατηρούσαν παραδοσιακά τις πρεσβείες τους ανοιχτές στη Μαδρίτη όσο και άλλες που δεν διέθεταν ακόμη επίσημη αποστολή στο εξωτερικό, (όπως στη περίπτωση της Ελλάδας) ξεκίνησαν να έχουν εγκάρδιες σχέσεις με τη νέα προσωρινή κυβέρνηση.

Όσον αφορά την Ελλάδα, ο Ραβιέρα και ο Πάπας, ο πρώτος για κωλύματα λόγω της διαδοχής και ο δεύτερος για θρησκευτικούς λόγους, δεν θεώρησαν σκόπιμο να έρθουν σε συνεργασία με τον καινούργιο μονάρχη, Γεώργιο Α'. Βέβαια, εκκρεμούσαν ακόμα και η τοποθέτηση της ίδιας της Ελλάδας απέναντι στην Ισπανία και αντίστροφα, καθώς η πρώτη δεν είχε αναγνωρίσει ακόμη το ισπανικό καθεστώς και η δεύτερη δεν είχε επιδιώξει να συσφίξει εκ νέου τις σχέσεις της με την Ελλάδα μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή, μολονότι την εποχή του Όθων είχαν επιτυχώς εδραιωθεί.

Από εκείνη τη στιγμή όμως, θα ξεκινούσαν οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να . Το πρώτο “βήμα” θα έκανε το ισπανικό υπουργικό συμβούλιο ζητώντας την εισχώρηση στο αντίστοιχο ελληνικό. Η Ελλάδα, θα αιτηθεί ως αντίχαρη , είτε να ανακοινωθεί επίσημα από την Ισπανία ότι επιθυμεί να εδραιωθούν εκ νέου οι σχέσεις των δύο χωρών είτε το διορισμό ενός διπλωματικού εκπροσώπου είτε την αμοιβαία αναγνώριση μεταξύ των πληρεξούσιων εκπροσώπων και των δύο στο Λονδίνο, το Παρίσι και τη Βιέννη αντίστοιχα. Όπως φαίνεται, η εκπλήρωση του πρώτου αιτήματος ήταν αρκετά απλή υπόθεση για την Ισπανία, η εκπλήρωση του δεύτερου παρουσίαζε περισσότερα προτερήματα για την Ελλάδα ενώ το τρίτο αίτημα είχε ουδέτερο χαρακτήρα και για τις δύο χώρες.

Τελικά, ο αρμόδιος εκτελεστικός υπάλληλος από τη Μαδρίτη επέλεξε την εκπλήρωση του δεύτερου αιτήματος, εξουσιοδοτώντας τον Salvador López Guijarro ως Πληρεξούσιο Υπουργό Β' στην Αθήνα.

Σχολιασμός

Μέρος Πρώτο

Σχολιασμός και ανάλυση της Μεταφραστικής εντολής

Υπάρχουν πολλά μοντέλα για την ανάλυση των Κειμένων-Πηγή (στο εξής ΚΠ) ως προς τα Κείμενα-Στόχος (στο εξής ΚΣ). Τα περισσότερα βασίζονται στις ιδέες των γερμανών λειτουργιστών με σκοπό να γίνουν κατανοητές οι λειτουργίες του ΚΠ και να επιλεγθούν οι κατάλληλες στρατηγικές που είναι απαραίτητες για τον επιδιωκόμενο σκοπό της μετάφρασης (Nord, 1991). Το μοντέλο στο οποίο θα αναφερθούμε είναι αυτό της Νορντ, η οποία ασπάζεται πολλές από τις θέσεις των Ράις και Βέρμερ, ωστόσο καταλήγει να διατυπώσει ένα πιο ελαστικό μοντέλο στο βιβλίο της *Translating as a Purposeful Activity*. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα εστιάσουμε σε μία από «τις τρεις διαστάσεις των λειτουργικών προσεγγίσεων, που είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την εκπαίδευση των μεταφραστών»(1997, σ.59) , η οποία είναι:

Η σημασία της μεταφραστικής εντολής ή μεταφραστική οδηγία όπως την ονομάζει η Νορντ (Nord 1997 σ.59- 62). Σύμφωνα με τη Νορντ, ο μεταφραστής καλείται να εξετάσει συγκριτικά τη φυσιογνωμία του ΚΠ και του ΚΣ, όπως αυτή προσδιορίζεται από την οδηγία και στη συνέχεια να παρατηρήσει σε ποια σημεία ενδέχεται να αποκλείουν τα δύο κείμενα. Η μεταφραστική εντολή πρέπει να παρέχει τις ακόλουθες λειτουργίες για τα δύο κείμενα:

- τις επιδιωκόμενες κειμενικές λειτουργίες
- τον πομπό και τους δέκτες
- το χρόνο και την τοποθεσία πρόσληψης του κειμένου
- το μέσο (το είδος του λόγου και του κειμένου)
- το κίνητρο (για ποιο λόγο γράφτηκε το ΚΠ και γιατί μεταφράζεται)

Οι παραπάνω πληροφορίες επιτρέπουν στο μεταφραστή και στη προκειμένη περίπτωση στον εκπονητή να επιλέξει ποιες από τις πληροφορίες θα συμπεριλάβει στο ΚΣ. Στη περίπτωση του κειμένου που κληθήκαμε να μεταφράσουμε μας δόθηκε σαφής οδηγία σχετικά με τις παράπανω λειτουργίες. Καθότι το κείμενο αποτελεί τμήμα έρευνας με σκοπό την προσέγγιση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας την περίοδο 1833-1913, οι κειμενικές λειτουργίες τόσο του ΚΠ όσο και του ΚΣ επικεντρώνονται στην ανάλυση των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών, ακολουθώντας ένα χρονοδιάγραμμα σύμφωνα με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου. Επομένως, το ΚΠ επιτελεί πληροφοριακή λειτουργία καθώς αναπαριστά γεγονότα και δεδομένα (Ράις, 1971). Το ΚΣ ενός πληροφοριακού κειμένου έχει σκοπό να μεταδώσει το πλήρες αναφορικό ή εννοιολογικό περιεχόμενο του ΚΠ, επομένως το μετάφρασμα *πρέπει να χαρακτηρίζεται από απλό και πεζό λόγο, χωρίς πλεονασμούς και να παρέχονται εξηγήσεις όταν απαιτούνται* (Munday, 2001)

Όσον αφορά την ανάθεση του ρόλου πομπού-δέκτη, ο *πομπός* στη περίπτωση μας είναι το ΚΠ και οι *δέκτες* είναι ομιλητές της ισπανικής και της ελληνικής, ανεξαρτήτου εθνικότητας, για παράδειγμα ένας ερευνητής υποψήφιος διδάκτωρ Ιστορίας ή ένας φοιτητής ο οποίος χρησιμοποίησε το εν λόγω κείμενο για την εκπόνηση κάποιας εργασίας ως βιβλιογραφική αναφορά. Επομένως δεν υπήρξε ιδιαίτερο κώλυμα στο πώς θα διαμορφώνονταν το *μέσο*, δηλαδή το είδος του λόγου και του κειμένου, καθότι το κοινό μας ήταν ευρύ. Διατηρήθηκε επομένως το είδος του κειμένου, δηλαδή το ΚΣ ήταν επίσης ένα ιστορικό κείμενο, το ύφος του ΚΠ, το λεξιλόγιο και φυσικά οι ειδικοί όροι καθώς και η επιλογή σύνθεσης των προτάσεων από τη συγγραφέα (μακροπερίοδος λόγος), όπου αυτό ήταν εφικτό στο συνδυασμό γλωσσών.

Όσον αφορά το *κίνητρο*, το ΚΠ γράφτηκε με πρωταρχικό σκοπό την έκθεση της έρευνας της Matilde Morcillo Rosillo και ως δευτερεύων σκοπό έχει την συμβολή σημαντικών ιστορικών στοιχείων σχετικά με τις ελληνοϊσπανικές σχέσεις την περίοδο 1833-1913, στην παγκόσμια ερευνητική κοινότητα, και φυσικά σε κάθε άλλο πιθανό αναγνώστη χωρίς την ιδιότητα του ερευνητή ο οποίος θα ενδιαφερθεί να διαβάσει το συγκεκριμένο τμήμα της έρευνάς της. Ας μη ξεχνάμε ότι το απόσπασμα του κειμένου που μεταφράσαμε προέρχεται από το 16ο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού βυζαντινών και νεοελληνικών σπουδών “Erytheia”, επομένως είναι προσιτό σε ένα ευρύτερο κοινό με ιστορικά ενδιαφέροντα. Ένα απλό παράδειγμα θα ήταν η χρήση του κειμένου από το Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών σπουδών (Fundación Centro de Estudios Bizantinos Neogriegos y Chipriotas) του Πανεπιστημίου της Γρανάδα στην ομώνυμη πόλη της Ισπανίας. Το συγκεκριμένο ίδρυμα οργανώνει διάφορες εκδηλώσεις σε σχέση με τις ελληνοϊσπανικές σχέσεις τόσο σε διπλωματικό και εμπορικό επίπεδο όσο και σε πολιτισμικό. Το κείμενό μας θα μπορούσε να συμπεριληφθεί σε μία τέτοια εκδήλωση είτε ως αυτούσιο απόσπασμα για την πληροφόρηση του κοινού είτε ως βιβλιογραφική αναφορά. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί και ο λόγος που μεταφράζεται το κείμενο της Rosillo, αυτός είναι η εκπόνηση πτυχιακής εργασίας στο πλαίσιο του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Τέλος, θα αναφερθούμε στο *χρόνο* και την *τοποθεσία* πρόσληψης του κειμένου, ως αναπόσπαστο κομμάτι για την ολοκλήρωση της μεταφραστικής εντολής. Το ΚΠ αποτελεί τμήμα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την Matilde Morcillo Rosillo, καθηγήτρια του τμήματος Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Καστίλλης-Λα Μάτσα της Ισπανίας. Η έρευνά της δημοσιεύθηκε στο 16ο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού βυζαντινών και νεοελληνικών σπουδών “Erytheia” το 1995. Το τμήμα της έρευνας που μεταφράστηκε επικεντρώνεται περισσότερο στις διπλωματικές σχέσεις των δύο χωρών με μία μικρή αναφορά στις εμπορικές σχέσεις.

Μέρος Δεύτερο

Ανάλυση του Κειμένου Πηγή

Σε αυτό το κεφάλαιο, πρώτου επικεντρωθούμε στην ανάλυση του ΚΠ με γνώμονα τις λειτουργικές προτεραιότητες που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας μεταφραστικής στρατηγικής, οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στο ιστορικό πλαίσιο καθότι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της μεταφραστικής διαδικασίας. Ο εκπονητής κλήθηκε να ανατρέξει σε διάφορες σελίδες του Διαδυκτίου καθώς και σε έντυπα βιβλία και άρθρα, προκειμένου να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις σχετικά με την ιστορική περίοδο που αναφέρεται στο ΚΠ τόσο για την Ελλάδα όσο και για την Ισπανία. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, σχεδιάστηκε χρονοδιάγραμμα με βάση τις πληροφορίες που λήφθηκαν καθώς τα περισσότερα ιστορικά γεγονότα που αναφέρονταν στην έρευνα δεν επεξηγούνταν ή ήταν άγνωστα, όπως στην περίπτωση της ισπανικής ιστορίας.

Πιο συγκεκριμένα, το 1833 η Ελλάδα διήνθη μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο. Η περίοδος που μεσολάβησε από την έλευση του Βαυαρού πρίγκιπα Όθων– με τη δυσανάλογα μεγάλη ακολουθία των 3.500 αντρών σύμφωνα με το κείμενό μας– μέχρι το κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μίας μεταβατικής οικονομίας καθώς και από την αναδιάρθρωση της κοινωνίας από τα οθωμανικά πρότυπα προς τα νεώτερα. Η πορεία της Ελλάδας μέχρι την τελική ημερομηνία που αναλύει η Rosillo στην έρευνά της, το 1913, είναι γεμάτη αστάθεια, συμπλοκές και ριζικές αλλαγές για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Η επιρροή της Ελλάδας στη διεθνή σκηνή δεν ήταν ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η αδύναμη οικονομία, οι συνεχείς αλλαγές κυβερνήσεων και οι συμπλοκές σε συνδυασμό με τη διαρκή ανάμειξη των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία και αργότερα και η Αυστρία) στα ελληνικά πράγματα δεν άφηναν το νεοσύστατο κράτος να κρατήσει μία σταθερή ανοδική πορεία.

Το κείμενο προς μετάφραση ξεκινά με την ημερομηνία-σταθμό 14 Σεπτεμβρίου 1829 με την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης Ρωσίας-Τουρκίας στην Ανδριανούπολη, με την οποία τελείωσε ο ρωσοτουρκικός πόλεμος. Σ' αυτόν τον πόλεμο, που άρχισε την άνοιξη του 1828, η Τουρκία ηττήθηκε κατά κράτος. Μια σπουδαία συνέπεια του ρωσοτουρκικού πολέμου ήταν ότι παραχωρήθηκε ανεξαρτησία στην Ελλάδα. Με τη συνθήκη της Αδριανούπολης, η Τουρκία δέχτηκε όλους τους όρους για την εσωτερική οργάνωση και για τα σύνορα της Ελλάδας. Η Πύλη αναγνώρισε την ίδρυση ελληνικού κράτους, αλλά υποτελούς στην Τουρκία. Τα σύνορα του ελληνικού αυτού κράτους ορίζονταν από τον Αμβρακικό ως τον Παγασητικό Κόλπο.

Στη συνέχεια με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου, το ελληνικό έθνος ξενικά να αποκτά τη στήριξη των Μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης, οι οποίες επέβαλλαν για μονάρχη του νεοσύστατου κράτους τον Βαυαρό πρίγκιπα Όθων. Στις 25 Ιανουαρίου 1833, σε ηλικία 17 ετών, ο Όθωνας αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο, από τη βρετανική φρεγάτα «Μαδαγασκάρη», εν μέσω λαϊκών επευφημιών, συνοδευόμενος από τριμελή Αντιβασιλεία Βαυαρών καθότι ο πρίγκιπας ήταν ανήλικος. Η τριμελής επιτροπή απαρτιζόταν από τους Βαυαρούς Αρμανσπεργκ, Μάουερ Χάιντεκ, Γκρένερ και Άμπελ και διήρκησε από το 1833 ως το 1835.

Όπως αναφέρεται στο κείμενό μας, προκειμένου να διαικπεραιωθεί ο διορισμός του Πρίγκιπα, οι Μεγάλες Δυνάμεις όρισαν επίσης πληρεξούσιους οι οποίοι ενέκριναν το πρωτόκολλο που περιείχε τις βάσεις για το σύστημα του νέου κράτους. Το πρωτόκολλο περιείχε 18 άρθρα τα οποία θα καθόριζαν μεταξύ άλλων τον επίσημο τίτλο του Πρίγκιπα Όθων και του ελληνικού πολιτεύματος καθώς και τα καταληκτικά σύνορα τα οποία θα ορίζονταν κατόπιν διαπραγματεύσεων μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων και της Υψηλής Πύλης, σύμφωνα με το πρωτόκολλο της 26^{ης} Σεπτεμβρίου. Οι επιστολές, που γράφει ο Καποδίστριας κατά τους τελευταίους μήνες της ζωής του σφραγίζονται από την προσπάθειά του να πείσει τις Μεγάλες ή Εγγυήτριες Δυνάμεις για την απόλυτη αναγκαιότητα της άμεσης διευθέτησης του Ελληνικού ζητήματος και της ανακοίνωσης των οριστικών μέτρων, με τα οποία, όπως πιστεύει, θα δώσει τέλος στις προσπάθειες της αντιπολίτευσης να ανατρέψει την κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά από ένοπλους αγώνες και παρασκηνιακές διαπραγματεύσεις. Και, πραγματικά, οι προσπάθειες του Κυβερνήτη τελεσφόρησαν με την υπογραφή του πρωτοκόλλου της 26 Σεπτεμβρίου 1831,

Ο χρόνος αρχίζει να μετράει προς όφελος της Ελλάδας *λίγο* καιρό αργότερα όταν σύμφωνα με το κείμενο θα ξεκινήσουν οι διαδικασίες για την αναγνώριση του νέου ελληνικού κράτους χωρίς όμως να λείπουν τα εμπόδια. Την περίοδο 1833-1847 η Ισπανία αντιμετώπιζε αυξημένες εσωτερικές και εξωτερικές δυσκολίες εξαιτίας του αναδυόμενου φιλελεύθερου ισπανικού κράτους και γι' αυτό οι διπλωματικές σχέσεις παίρνουν σε δεύτερη μοίρα. Διαβάζουμε ότι *η ιδιαίτερη περίπτωση της Ισπανίας, θα μετατρέπονταν σε ένα χρόνιο ζήτημα που στερούνταν ουκ ολίγων δυσκολιών. Ανάμεσα σε αυτές, τα εμπόδια που προέκυπταν από την ισπανική διπλωματία, δεδομένου ότι κανένας Ισπανός απεσταλμένος στο εξωτερικό δεν είχε δικαίωμα αποδοχής εγγράφου από κυβέρνηση ή μονάρχη οι οποίοι δεν έχουν επίσημα αναγνωρισθεί. Ο Βρετανός υπουργός παρενέβη ενάντια στην ισπανική κυβέρνηση ώστε να ξεκινήσουν το συντομότερο δυνατό οι διπλωματικές σχέσεις με την Ελλάδα.*

Η γεωργία υπέστη μια ισχυρή μεταρρύθμιση βασιζόμενη στην υποχώρηση του θρησκευτικού καθεστώτος. Απελευθερώθηκε βαθμιαία, επιτρέποντας την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων στην αγορά και εξαλείφθηκαν τα εμπόδια που θα οδηγούσαν στην ουσία στην ανάπτυξη μιας γεωργίας κατευθυνόμενης προς την αγορά. Το μεγαλύτερο μέρος της γης ανήκει τώρα σε ιδιώτες. Ο μεγάλος

οικονομικός μετασχηματισμός αυτής της περιόδου στόχευε στην ουσία στην μείωση της εκκλησιαστικής περιουσίας, μια διαδικασία που ξεκίνησε το 1835 από τον προοδευτικό Mendizábal, και στη συνέχεια ολοκληρώθηκε από τον εξίσου προοδευτικό Pascual Madoz με διάρκεια δύο ετών κατά τα οποία κατασχέθηκαν τα περιουσιακά στοιχεία των δήμων.

Ωστόσο, τα αποτελέσματα δεν ήταν τόσο θετικά όσο αναμενόταν. Αρχικά, δεν επιλύθηκε το σοβαρό πρόβλημα του δημόσιου χρέους. Από την άλλη, ο φιλελευθερισμός που επεκτάθηκε ευρέως σαν κίνημα απέκτησε υποστηρικτές, αλλά προκάλεσε ένα αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ της καθολικής κοινής γνώμης, που διήρκησε αρκετά χρόνια.

Στον κοινωνικό τομέα, τα περισσότερα αγαθά δεν προτιμώνταν από την αστική και μεγαλοαστική τάξη και αστούς με αποτέλεσμα οι φτωχοί αγρότες να μην έχουν ούτε τη δυνατότητα να υποβάλουν προσφορές σε δημοπρασίες. Τέλος, η άμβλυνση της κοινωνικής ανισότητας, οδήγησε στην αύξηση των ενοικίων των χωραφιών και όχι μόνο από την νέα αστική τάξη.

Επιπλέον, η ανάμειξη της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας στα ισπανικά πράγματα, ως απόρροια της Τετραμελούς Συμμαχίας που υπογράφηκε στις 22 Απριλίου 1834, δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο την λήψη αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο και το σχεδιασμό ενός πλάνου εξωτερικής πολιτικής και οικονομικής διαχείρισης που θα οφειλόσε την Ισπανία. Συνεπώς, η εγκατάσταση διπλωματικής αποστολής στην Αθήνα ήταν αδύνατη καθώς προέκυπταν δραστικές περικοπές στα ισπανικά κονδύλια.

Μεσολάβησε ένα σημαντικό διάστημα αυτών των Καρλικών Πολέμων, με αίτιο την τοποθέτηση της ανήλικης Ισαβέλλας ως διάδοχο του θρόνου από τον Φερδινάνδο Ζ' αντί για το μικρότερο αδελφό του Κάρολο. Γύρω από τις δύο πλευρές συγκεντρώθηκαν οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές της ισπανικής κοινωνίας, οι φιλελεύθεροι και οι απολυταρχικοί-συντηρητικοί, γνωστοί ως καρλιστές. Οι μεν υποστήριζαν την δημιουργία ενός συγκεντρωτικού κράτους, που θα αντικαθιστούσε τους τοπικούς νόμους και θα μείωνε την δύναμη της εκκλησίας γι' αυτό και σταδιακά υιοθέτησαν την θέση υπέρ της δημοκρατίας. Οι συντηρητικοί αντίθετα φάνηκαν θεωρητικά να υποστηρίζουν τους τοπικούς νόμους και αντιτάσσονταν απόλυτα στη μείωση της επιρροής της εκκλησίας.

Σύμφωνα με τη Rosillo *η Γαλλία και οι σύμμαχοί της αναγνώρισαν την Ισαβέλλα αλλά όχι τις μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις: την Αυστρία, τη Ρωσία και φυσικά την Αγία Έδρα, η οποία πίστευε πως τα συμφέροντα της θα διασφαλίζονταν καλύτερα εάν υποστήριζε την πλευρά των καρλιστών.* Παρατηρούμε εδώ, πράγμα που σχολιάζει αργότερα και η Rosillo ότι η Ισπανία βιώνει μία παρόμοια κατάσταση με αυτήν της Ελλάδας όσον αφορά την ανάμειξη ξένων συμφερόντων στα εθνικά πράγματα.

Τίποτα όμως δεν παραμένει σταθερό σε μία Ευρώπη των αλλαγών και των συγκρούσεων, έτσι , μετά από πολυάριθμες πιέσεις, το ισπανικό κράτος θα δεχθεί την επίσημη αποστολή της έλευσης του Όθωνα από την πλευρά του ίδου του πρίγκιπα προς την Ισαβέλλα Β'. Τονίστηκε ότι οι διαδασίες θα πρέπει να διεκπαιρευθούν σύμφωνα με τα πρότυπα της ισπανικής διπλωματίας και η Υψηλή Πύλη ως κατεξοχήν παράγοντας επιρροής για το ελληνικό κράτος, θα υποχρεούνταν την εγκατάσταση διπλωματικού εκπροσώπου. Όπως αναφέρει η Rosillo είναι γνωστό ότι διατηρήθηκαν φιλικές σχέσεις ανάμεσα στην Ισπανία και την Υψηλή Πύλη κατόπιν της ολοκλήρωσης των παραπάνω ενεργειών.

Οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ισπανία εδραιώνονται επίσημα το 1834 και η Διπλωματική Αποστολή εκπροσωπείται από τον Mariano Montalvo που ορίζεται ως Επιτετράμμενος της με επίσημο τίτλο *Υπεύθυνος Διαπραγματεύσεων*.

Πριν ακόμη ξεκινήσει η πλήρης λειτουργία της ισπανικής διπλωματικής αποστολής ήλθαν τα πρώτα μαύρα σύννεφα που καθώς μαρτυρά η πορεία της Ιστορίας θα παρέμεναν για μεγάλο χρονικό διάστημα να επισκιάζουν την προσπάθεια ανάπτυξης σχέσεων και συνεργασίας των δύο χωρών. Σύμφωνα με το κείμενο *οι πρώτες δυσκολίες ήταν κυρίως οικονομικές και οφείλονταν στους μειωμένους πόρους του ισπανικού κράτους και στην περιπλοκότητα του συστήματος πληρωμών των διπλωματικών εκπροσώπων. Οι τελευταίοι, δεν πληρώνονταν από την Αθήνα αλλά από τη Κωνσταντινούπολη, μέσω ενός πληρεξούσιου υπαλλήλου, αρμόδιο για το συγκεκριμένο σκοπό.* Επίσης, υπήρχε η δυνατότητα πληρωμής της ισπανικής αποστολής δια μέσου της γαλλικής χωρίς όμως να αποφεύγονται οι επιζήμιες καθυστερήσεις. Το κόστος ζωής στην ελληνική πρωτεύουσα ήταν υψηλό, σύμφωνα με τη Rosillo αλλά και με αρχεία της εποχής χρειάζονταν αρκετά χρήματα για την ενοικίαση και μίας μικρής πανσιόν για διάστημα έξι μηνών.

Στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα θα έρθει να προστεθεί το θέμα των μη διαθέσιμων πόρων από τη πλευρά της Ελλάδας για τη διατήρηση της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Μαδρίτη. Η Ελλάδα άνοιξε την πρώτη διπλωματική αποστολή της στη Μαδρίτη το 1837 και όρισε επικεφαλής τον Ανδρέα Μεταξά ο οποίος συμμετείχε στην επανάσταση του 1821 και πρωτοστάτησε στην εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια. Το 1839 επέστρεψε στην Ελλάδα μετά τη διακοπή της διπλωματικής αποστολής και το 1843 ορκίστηκε Πρωθυπουργός της Ελλάδας.

Για τα επόμενα χρόνια παρατηρείται έντονη αδράνεια καθώς δεν παρατηρήθηκε καμία αξιοσημείωτη διπλωματική ενεργεια. Αυτό έχει μία λογική εξήγηση για τη Rosillo αλλά και για διάφορες πηγές της εποχής. Και οι δύο χώρες βρίσκονταν κάτω από την επιρροή των Μεγάλων Δυνάμεων, επομένως ήταν εξαιρετικά δύσκολο να δράσουν αυτόβουλα. Σε αυτό έρχονται να προστεθούν και τα οικονομικά προβλήματα καθώς και η πολιτική αστάθεια που επικατούσε και στις δύο χώρες. Συγκεκριμένα για

τα ελληνικά πράγματα η Rosillo πολύ λογικά προσθέτει: *Μία χώρα με μηδενική επιρροή στην ανατολική Μεσόγειο, όπως η Ισπανία, δύσκολα μπορούσε να παίζει κάποιον ουσιαστικό ρόλο στα ζητήματα που προέκυπταν [στην Ελλάδα].* Παρ' όλες τις δυσκολίες οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ισπανίας χαρακτηρίστηκαν από αμοιβαία συμπάθεια χωρίς να διακοπούν μέχρι και τα *Ναυπλιακά*, εξέγερση που εκδηλώθηκε στο Ναύπλιο την 1^η Φεβρουαρίου 1862 και, παρά την αποτυχία της, επέφερε την έξωση του Όθωνα.

Λίγα χρόνια μετά ανατρέπεται η δυναστεία των Βουρβόνων το Σεπτέμβριο του 1868. Η Επανάσταση του 1868, που ονομάζεται *Gloriosa* ή Επανάσταση του Σεπτεμβρη, επίσης, ήταν μια αστική στρατιωτική εξέγερση με αστικά στοιχεία που είχε ως αποτέλεσμα την εκθρόνιση και την εξορία της Βασίλισσας Ισαβέλλας Β' και την αρχή της περιόδου που ονομάζεται Δημοκρατικό Σεξένιο. Σε αυτό το σημείο η Rosillo αναφέρει: *Χάρη στην επανάσταση, η Ισπανία, ανέκτησε τη φήμη της ως λαός ανυπότακτος και γενναίος, με δίψα για ελευθερία και πρόθυμος να παλέψει γι' αυτή. Για κάποιους, η Ισπανία ήταν ένα παράδειγμα προς μίμηση, για άλλους ήταν ένα σημάδι της έναρξης μίας ακόμα ταραχώδους εποχής.*

Εγκαταστάθηκε έτσι νέα προσωρινή κυβέρνηση από το 1868 μέχρι το 1871 και επήλθε μία περίοδος μετάβασης για το ισπανικό κράτος καθώς όπως διαβάζουμε στην έρευνα της Rosillo, *το Υπουργείο Επικρατείας, δεν είχε τη δυνατότητα να αιτηθεί την αναγνώριση του κράτους με την ιδιότητα της κυβέρνησης ή δια μέσου κάποιου άλλου θεσμικού οργάνου, τουλάχιστον μέχρι η Συντακτική Συνέλευση να οριστικοποιήσει τους όρους της διαδικασίας αυτής.*

Οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν έμελλαν φυσικά να μείνουν αμέτοχες μπροστά σε τόσο ριζικά γεγονότα. Αποφάσισαν λοιπόν να κρατήσουν μία διπλή στάση: μηδενική ανάμειξη όταν τα ζητήματα που προκύπτουν δεν αφορούν ή δεν επηρεάζουν άμεσα τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά τους συμφέροντα ή επιφυλακτική στάση σε αντίθετη περίπτωση, χωρίς όμως να εκτίθονται οι ίδιες. Γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιούσαν κυρίως τις πολυάριθμες διπλωματικές αποστολές που διήθεταν σχεδόν σε όλη την Ευρώπη. Το Βατικάνο έμοιαζε να μένει επίσης αμέτοχο, καθώς τα θρησκευτικά θέματα δεν είχαν ακόμα τεθεί προς διαπραγμάτευση.

Ωστόσο, σύμφωνα με το κείμενό μας, *όταν στις αρχές του 1868 η Μ. Βρετανία δέχθηκε την έναρξη διπλωματικών σχέσεων με την Ισπανία, τόσο οι δυνάμεις που διατηρούσαν παραδοσιακά τις πρεσβείες τους ανοιχτές στη Μαδρίτη όσο και άλλες που δεν διέθεταν ακόμη επίσημη αποστολή στο εξωτερικό, (όπως στη περίπτωση της Ελλάδας) ξεκίνησαν να έχουν εγκάρδιες σχέσεις με τη νέα προσωρινή κυβέρνηση.*

Από την άλλη, στην Ελλάδα, ένα μήνα μετά την απομάκρυνση του Όθωνα από το θρόνο, στις 10 Νοεμβρίου του 1862 στην Αθήνα, οργανώθηκαν διαδηλώσεις υπέρ της υποψηφιότητας του πρίγκιπα Αλφρέδου, δευτερότοκου γιου της βασίλισσας της Αγγλίας, Βικτωρίας, ως Βασιλιά της Ελλάδας. Ωστόσο η Αγγλία δεν αποδέχθηκε την υποψηφιότητα, εξαιτίας του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου όπου αναφέρονταν ρητά, να μην ανέλθει στο θρόνο της Ελλάδας γόνος καμιάς αγγλικής βασιλικής οικογένειας. Στις 22 Ιανουαρίου του 1863 επικυρώθηκαν τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος της 19^{ης} Νοεμβρίου, με ψήφισμα της Εθνικής Συνελεύσεως υπέρ της εκλογής του Άγγλου πρίγκιπα. Σε αγωνιώδη αναζήτηση μίας λύσης, αποφασίστηκαν εκλογές που διήρκησαν από τις 24 έως τις 28 Νοεμβρίου για την ανάδειξη αντιπροσώπων στη Συντακτική Συνέλευση. Τελικά, Η Εθνοσυνέλευση εξέλεξε διπλωματική επιτροπή, η οποία στις 18/30 Μαρτίου 1863, πρότεινε τον Πρίγκιπα Χριστιανό-Γουλιέλμο-Φερδινάνδο-Αδόλφο-Γεώργιο ως Βασιλιά της Ελλάδος τον οποίο η Εθνοσυνέλευση αναγόρευσε ως Συνταγματικό Βασιλέα των Ελλήνων, υπό το όνομα «*Γεώργιος Α' Βασιλεύς των Ελλήνων*».

Η στιγμή αυτή αποτελεί σταθμό για τις ελληνοϊσπανικές διπλωματικές σχέσεις καθώς το ισπανικό υπουργικό συμβούλιο αιτήθηκε συνεργασία με το ελληνικό. Στη συνέχεια, ως αντίχαρη η Ελλάδα δίνει 3 επιλογές στην Ισπανία σύμφωνα με τη Rosillo: *είτε να ανακοινωθεί επίσημα από την Ισπανία ότι επιθυμεί να εδραιωθούν εκ νέου οι σχέσεις των δύο χωρών είτε το διορισμό ενός διπλωματικού εκπροσώπου είτε την αμοιβαία αναγνώριση μεταξύ των πληρεξούσιων εκπροσώπων και των δύο στο Λονδίνο, το Παρίσι και τη Βιέννη αντίστοιχα*. Το ισπανικό κράτος επέλεξε να εκπληρώσει το δεύτερο αίτημα το οποίο παρουσίαζε και περισσότερα προτερήματα για την Ελλάδα. Έτσι, ο Salvador López Guijarro ορίζεται Πληρεξούσιος Υπουργός Β' στην Αθήνα.

Οι ελληνοϊσπανικές σχέσεις παίρνουν έτσι στο απόγειο της συνεργασίας τους δε θα εδραιωθούν όμως παρά μόνο αρκετά χρόνια αργότερα, το 1935. Από τότε διατηρούν αδιάλειπτα διπλωματικές σχέσεις, στον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

Μέρος Τρίτο

Ανάλυση των Μεταφραστικών Προβλημάτων
και αξιολόγηση της ποιότητας του μεταφράσματος

Κατά τη μετάφραση της έρευνας της Matilde Morcillo Rosillo δεν συναντήσαμε ιδιαίτερα προβλήματα σε επίπεδο σύνταξης και ύφους καθότι η ισπανική ελληνική παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες σε αυτό το επίπεδο. Παρακάτω θα αναλύσουμε αυτά τα μεταφραστικά προβλήματα δίνοντας έμφαση στην αιτία της επιλογής που κάναμε.

Είναι γνωστό ότι η μεταφραστική διαδικασία είναι μία διαρκής λήψη αποφάσεων, όπου ο μεταφραστής πέφτει τις περισσότερες φορές σε σοβαρά διλήμματα, θα λέγαμε συναντά ένα χάσμα από τη πορεία του προς τη γλώσσα-στόχο. Προσπαθώντας να γεφυρώσει αυτό το χάσμα θα χρειαστεί να διεξάγει πολύωρη και πολλές φορές επίπονη έρευνα και επιστράτευση της δημιουργικότητάς του αναζητώντας τον κατάλληλο όρο, την κατάλληλη έκφραση, σύναψη...στην ουσία τον καλύτερο δυνατό τρόπο να γίνει αντιληπτό το μήνυμα που εκφράζεται από τη γλώσσα-πηγή προς τη γλώσσα-στόχο.

Το πρώτο και σημαντικότερο πρόβλημα που μας απασχόλησε ήταν η μεταγραφή των ξένων ονομάτων στα ελληνικά. Καθότι το κείμενό μας δεν αποτελούσε λογοτεχνικό κείμενο ή καλύτερα δεν διήθετε εκφραστική λειτουργία δεν θα μπορούσαμε να εφαρμόσουμε τη γενικότερη τάση που επικρατεί, δηλαδή απλή μεταγραφή των ξένων ονομάτων στα ελληνικά με τον απλούστερο δυνατό τρόπο.

Το δίλημμα αυτό μας απασχόλησε αρκετά καθώς κάποια ονόματα ήταν ήδη παγιωμένα στα ελληνικά, όπως για παράδειγμα ο πρίγκιπας Όθων, ενώ άλλα δεν είχαν αναφερθεί ποτέ σε ελληνική βιβλιογραφία, όπως για παράδειγμα το όνομα του Mariano Montalvo. Επιθυμούσαμε να κρατήσουμε ένα ενιαίο ύφος σε όλο το κείμενο αλλά δε θα ήταν δυνατό να παρουσιάζονται με λατινικούς χαρακτήρες παγιωμένα ονόματα αλλά από την άλλη δε θα μπορούσαμε να μεταγράψουμε τυχαία ονόματα που δεν είχαμε σηναντήσει ήδη μεταγραμμένα σε προηγούμενες πηγές. Εξάλλου, η μεταγραφή των ονομάτων ήταν ένα ζήτημα που δε θα επηρέαζε το σημασιολογικό κομμάτι του κειμένου.

Επομένως, αποφασίσαμε να διατηρήσουμε τα ήδη παγιωμένα ονόματα στην ελληνική όπως Όθων, Φερδινάνδος Ζ, Ισαβέλλα, Πρίγκιπας Λεοπόλδος καθώς και τοπωνύμια όπως Σάξεν- Κόμπουργκ καθώς το αντίθετο είναι πολύ πιθανό να δημιουργούσε σύγχυση στους αναγνώστες. Από την άλλη, χρησιμοποιήσαμε επίσημες πηγές για την αναζήτηση και διατήρηση των ξένων ονομάτων με λατινικούς χαρακτήρες όπως αυτό του Mariano Montalvo, το οποίο βρήκαμε στην επίσημη σελίδα της Πρεσβείας της Ελλάδας στη Μαδρίτη. Άλλα παρόμοια παραδείγματα αποτελούν ο Βρετανός

Λόρδος Palmerston, ο Γάλλο Πρίγκιπα de Talleyrand-Perigord του οποίου το όνομα βρήκαμε μεταγραφμένο αλλά όχι από αξιόπιστες κατά τη γνώμη μας πηγές, τον Πρίγκιπα Lieven και τον Βαυαρό βαρόνο του Cetto, ο Salvador López Guíjarro, Πληρεξούσιος Υπουργός Β' στην Αθήνα.

Ο Νιούμαρκ (Newmark, 1988: 81, και στα Δημητρούλια & Κεντρωτής, 2015, Γραμμενίδης κ.ά., 2015), προτείνει ειδικά για την μετάφραση των πολιτισμικών ενδεικτών ορισμένες τεχνικές, μία από τις οποίες, χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση μας. Ονομάζεται *αυτόματη αναπαραγωγή* (*transference*). Διατηρείται η πρωτότυπη γραφή χωρίς καμία φωνολογική ή μορφολογική αλλαγή. Έτσι λοιπόν, ως επί το πλείστον αποφασίστηκε να διατηρηθεί η ξενικότητα των κύριων ονομάτων όπου δεν βρέθηκε έγκυρη πηγή για την μεταφορά τους στα ελληνικά με τους αντίστοιχους χαρακτήρες.

Ακόμα ένα μεταφραστικό πρόβλημα αποτελεί η περίπτωση γεγονότων της ισπανικής ιστορίας τα οποία έμειναν γνωστά με ένα συγκεκριμένο όνομα, τόσο στην ισπανόφωνη όσο και στην αγγλόφωνη βιβλιογραφία. Στο κείμενό μας συναντήσαμε ένα τέτοιο πρόβλημα αυτό της *Gloriosa*, επανάσταση του Σεπτεμβρίου 1868 στην Ισπανία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, κατόπιν έρευνας, διαπιστώθηκε ότι η *Gloriosa* είναι επίσης γνωστή και σαν *La Revolución de 1868* (Επανάσταση του 1868) ή *Revolución de Septiembre* (Επανάσταση του Σεπτεμβρίου), ωστόσο προτιμήσαμε να αποδώσουμε τον ξενικό όρο με αυτό που ο Νιούμαρκ ονομάζει συνσυσματικό κατηγοριών, στη περίπτωση μας μεταγραφή και μηδενική μετάφραση καθώς την *κυριολεκτική μετάφραση* (*traduction littérale*) δηλαδή λέξη προς λέξη μετάφραση, αρκεί να το επιτρέπει η συντακτική δομή της γλώσσας στόχου. Στη περίπτωση μας η συντακτική δομή της ισπανικής παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με αυτή της ισπανικής και επίσης μη μεταγράφοντας τον ιστορικό αυτό όρο μεταφέρεται ένα επιπλέον πολιτισμικό στοιχείο στον αναγνώστη παρέχοντάς του περισσότερες πληροφορίες χωρίς να δημιουργείται σύγχυση αφού προσδιορίζεται πως πρόκειται για επανάσταση. Επιπλέον η λέξη επανάσταση επαναλαμβάνονταν ήδη αρκετές φορές αντιπαραβάλλοντας τα γεγονότα των δύο χωρών με κίνδυνο να δημιουργηθεί σύγχυση και να κουραστεί ο αναγνώστης.

Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και πάλι η περίπτωση των κύριων ονομάτων που η Rosillo αναφέρει χωρίς την ιδιότητα τους, χρησιμοποιώντας το όνομα ή το επώνυμό τους. Στις περιπτώσεις που πολλοί από αυτούς δεν ήταν γνωστοί στο ελληνικό κοινό, είτε διότι δεν έπαιξαν κάποιο ρόλο πρωταγωνιστικό ρόλο στην ελληνική ιστορία είτε γιατί αφορούσαν ονόματα βασιλικών οικογενειών αλλά όχι από τα πλέον γνωστά. Ως παράδειγμα θα αναφέρουμε το εξής σημείο του κειμένου: *Palmerston, por parte de la primera, Talleyrand-. Perigord Francia, Lieven por Rusia...* όπου η Rosillo παραθέτει τα ονόματα των ηγεμόνων ή ευγενών των διάφορων κρατών ή

βασιλείων χωρίς να επεξηγεί την ιδιότητα του καθενός. Καθώς στα ελληνικά οι τρεις αυτές προσωπικότητες δεν είναι ευρέως γνωστές ο εκπονητής επέλεξε να εφαρμόσει μία ξεχωριστή κατηγορία αυτό που οι Αγκαφόνοφ κ.ά. (Agafonov et al, 2006) ονομάζουν *επαύξηση* (incrémentialisation) η οποία συνίσταται στην προσθήκη επεξήγησης σε έναν όρο, προκειμένου να διαφωτιστεί ο αναγνώστης που δεν γνωρίζει την πολιτιστική πραγματικότητα του συγγραφέα. Χρησιμοποιήθηκαν σαν προσθήκη στις προαναφερόμενες τεχνικές του Νιουκμαν. Έτσι η απόφαση που πήραμε ήταν, κατόπιν έρευνας, να συμπεριλάβουμε την ιδιότητα του κάθε προσώπου και να κρατήσουμε το όνομα ή το επίθετό του με λατινικούς χαρακτήρες για τους λόγους που αναφέρθηκαν προηγουμένως («...τον Βρετανό Λόρδο Palmerston, τον Γάλλο Πρίγκιπα de Talleyrand-Perigord, τον Ρώσο Πρίγκιπα Lieven και τον Βαυαρό βαρόνο του Cetto).

Συμπερασματικά, ο μεταφραστής βρίσκεται σε μία ατέρμονη αναζήτηση για την επιλογή του καλύτερου δυνατού μέσου προκειμένου να γίνει αντιληπτό το μήνυμα από μία γλώσσα-πηγή σε μία γλώσσα-στόχο, σε μία διαρκή διαδικασία λήψης αποφάσεων και εξέτασης όλων των πιθανόν παραμέτρων. Αυτό που κάνει τη μεταφραστική διαδικασία ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον εγχείρημα είναι ότι δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια για την επιλογή κάποιας από τις παραπάνω τεχνικές που αναφέραμε. Σίγουρα όμως, οι παράμετροι που μας επηρεάζουν είναι το είδος του κυρίου ονόματος, το πόσο γνωστό ή καθιερωμένο είναι στην Ελλάδα, το είδος του υπό μετάφραση κειμένου, το κοινό στόχος, η γλώσσα προέλευσης του ονόματος και το κατά πόσον γνωρίζουμε πώς προφέρεται .

Στη συνέχεια, θα αξιολογήσουμε την ποιότητα του μεταφράσματος. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η γλώσσα-πηγή και η γλώσσα-στόχος παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες όσον αφορά την προτασιακή δομή, επομένως το παραπάνω ευνόησε το έργο του εκπονητή στο να παράγει ένα άρτιο μεταφραστικό αποτέλεσμα. Φυσικά όταν μιλάμε για ποιότητες του μεταφράσματος, εννοούμε ότι ο μεταφραστής έχει λάβει υπόψη του κάποιες σοβαρές παραμέτρους που θα τον βοηθήσουν να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στη μετάδοση του μηνύματος του ΚΠ στ ΚΣ. Χρειάστηκε να γίνει αντιπαραβολή των δύο κειμένων και να αναλυθούν οι διαπολιτισμικές τους διαφορές προκειμένου το ΚΣ να είναι ένα άψογο μεταφραστικό προϊόν και να ανταποκριθεί στις ανάγκες του αναγνώστη. Επιπλέον, προχωρήσαμε σε ανάλυση των χαρακτηριστικών του λόγου, της σύνταξης, του λεξιλογίου και των ειδικών ιστορικών όρων του ΚΠ προκειμένου να συμβαδίζουν με αυτά του ΚΣ που επιθυμούσαμε να παράξουμε.

Επιπλέον λήφθησαν υπόψη οι κανόνες συνεντικότητας και πιστότητας προκειμένου να καθιερωθεί μία στενή σχέση ανάμεσα στο ΚΠ και στο μετάφρασμα.

Ο πρώτος αναφέρει ότι το ΚΣ «πρέπει να είναι συνεκτικά ερμηνεύσιμο με την κατάσταση των δεκτών του ΚΣ» (Reiss και Vermer 1984, σ. 113)

Ο κανόνας της πιστότητας αναφέρει (σ. 114) ότι πρέπει να υπάρχει συνεκτικότητα ανάμεσα στο μετάφρασμα και στο ΚΠ και πιο συγκεκριμένα: στις πληροφορίες που λαμβάνονται από το μεταφραστή, στο τρόπο που ερμηνεύει τις παραπάνω πληροφορίες και στις πληροφορίες που κωδικοποιούνται από τους δέκτες του ΚΣ.

Για παράδειγμα διαβάζουμε στο ΚΠ: XII. En virtud de las estipulaciones del Protocolo de 20 de febrero de 1830, el emperador de Rusia se encarga de garantizar y el monarca británico y el rey de los Calceses de recomendar, el uno a su Parlamento, el otro a sus Cámaras, al tiempo que garantizan una serie de condiciones, un préstamo que podrá ser contraído por el príncipe Otón.

Ο μεταφραστής παρήγαγε το εξής κείμενο: XII. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου της 20ης Φεβρουαρίου 1830, ο αυτοκράτορας της Ρωσίας, θα αναλάβει να εγγυηθεί την ομαλή λειτουργία του Κοινοβουλίου ενώ ο βασιλιάς της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας των αιθουσών του. Η παραπάνω ενέργεια έχει ως απόρροια την εγγύηση της τήρησης μίας σειράς όρων, μεταξύ των οποίων ένα δάνειο το οποίο βαρύνει τον πρίγκηπα Όθων.

Παρατηρούμε ότι έχουμε παράξει ένα μεταφραστικό προϊόν ελάχιστα μεγαλύτερο σε έκταση από ότι το πρωτότυπο. Στην ισπανική υπάρχει η δυνατότητα απόδοσης του ίδιου νοήματος με λιγότερες λέξεις και χωρίς να χρειαστεί να χωριστεί η παράγραφος σε δύο διαφορετικές περιόδους όπως αναγκαστήκαμε να πράξουμε με τα ελληνικά. Η Rosillo χρησιμοποιεί ωστόσο γενικότερα μακρινερίοδο λόγο και η θέση των αντικειμένων τοποθετείται σε πολλές περιπτώσεις στο τέλος (En virtud de las estipulaciones del Protocolo de 20 de febrero de 1830, el emperador de Rusia se encarga de garantizar y el monarca británico y el rey de los Calceses de recomendar, el uno a su Parlamento, el otro a sus Cámaras,...), πράγμα που δεν εφαρμόζεται στην ελληνική.

Επιπλέον διαβάζουμε: Al parecer, tal decisión fue tomada, en parte, porque desde hacía tiempo la opinión pública clamaba por la desaparición de las legaciones de lujo, dentro de un plan de economías o de reducción de gastos innecesarios, que no se correspondían con los precarios recursos del nuevo estado. Pero la legación hispana se mantuvo. Una vez más se deseaba complacer a Londres y París, meritorios del flamante estado, en cuya capital deseaban ver la representación más amplia posible de países afectos a las tesis anglo-francesas, frente a potencias legitimistas y además con aspiraciones en los Balcanes como Rusia y Austria.

Ο μεταφραστής παρήγαγε το εξής κείμενο: Φαίνεται, πως η συγκεκριμένη απόφαση πάρθηκε κατά κάποιο τρόπο εξαιτίας των έντονων διαμαρτυριών της κοινής γνώμης για την απόσυρση των αποστολών πολυτελείας, με σκοπό την εφαρμογή ενός σχεδίου μείωσης των μη αναγκαίων εξόδων τα οποία δεν μπορούσε να καλύψει το κράτος . Ωστόσο, η ισπανική διπλωματική αποστολή στην Αθήνα διατηρήθηκε, σε μία ακόμα προσπάθεια σύμπνοιας με τα αγγλογαλλικά συμφέροντα. Οι δύο χώρες θεωρούνταν ευεργέτες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και επιθυμούσαν την ύπαρξη όσο το δυνατόν ισχυρότερης εκπροσώπησης των χωρών που διατηρούσαν προσφιλή στάση απέναντί τους και τοποθετούνταν ενάντια στις άλλες μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις της εποχής. Επιπλέον, η Αγγλία και η Γαλλία φιλοδοξούσαν να εμπλακούν και στα ζητήματα των Βαλκανίων, όπως ήδη είχαν κάνει η Ρωσία και η Αυστρία.

Εδώ παρατηρούμε ότι το αποτέλεσμα είναι ένα ακόμη μεγαλύτερο μετάφρασμα. Η ελληνική, ως πιο αναλυτική γλώσσα αφυνατεί να συμπτήξει σε ύψιστο βαθμό τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο πρωτότυπο. Οι προτάσεις δομούνται πολλές φορές διαφορετικά χωρίς να ακολουθούν τη δομή του πρωτοτύπου, πολλές φορές αναγκαστήκαμε να «κόψουμε» τις προτάσεις για να παρουσιάζει καλύτερη αισθητική το μετάφρασμα.

Ωστόσο, ένα από τα πλεονεκτήματα της θεωρίας του σκοπού που εφαρμόσαμε αποτελεί το γεγονός ότι είναι επιτρεπτοί παραπάνω από ένας τρόπος μετάφρασης του ΈΚΠ ανάλογα με τους στόχους του ΚΣ και τη μεταφραστική εντολή. Έτσι λοιπόν, ο εκπονητής φαίνεται να δημιουργεί ένα κείμενο επικοινωνιακά επαρκές, που σέβεται τη δομή, τα πολιτισμικά στοιχεία και φυσικά το περιεχόμενο του ΚΠ. Ο μεταφραστής έχει καταβάλλει την μεγαλύτερη δυνατή προσπάθεια να αποδώσει σωστά το ΚΠ στον αναγνώστη εγκαταλείποντας μεν την μήτρα του ισπανικού λόγου και υιοθετώντας το κατάλληλο ύφος απευθυνόμενος στον Έλληνα αναγνώστη.

Αποτιμώντας το έργο του εκπονητή-μεταφραστή σχετικά με την ποιότητα του μεταφράσματος, μπορούμε να πούμε πως γλωσσικά παρήγαγε ένα άρτιο μεταφραστικό αποτέλεσμα χωρίς να υπέπεσε σε γλωσσικά σφάλματα.

Επίλογος

Στα κεφάλαια που προηγήθηκαν προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε μία ευρύτερη ανάλυση του μεταφράσματος της έρευνας της Matilde Morcillo Rosillo, καθηγήτρια του τμήματος Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Καστίλλης-Λα Μάτσα της Ισπανίας με θέμα τις σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Ισπανίας την περίοδο 1833-1913.

Η ανάλυση του υλικού που συλλέξαμε από διάφορες πηγές μας επέτρεψε να περιηγηθούμε στο ιστορικό πλαίσιο της εποχής, να κατανοήσουμε τα ιστορικά γεγονότα, τις βαθύτερες αιτίες που οδήγησαν σε αυτά και φυσικά τα αποτελέσματά τους, με όποιες συνέπειες είχαν αυτά τόσο για την ελληνική όσο και για την ισπανική κοινωνία της εποχής.

Από την άλλη, η ανάλυση της μεταφραστικής εντολής, ως θεμελιώδες στοιχείο μίας ομαλής μεταφραστικής διαδικασίας καθώς και η ανάλυση του ίδιου του ΚΠ μας επέτρεψε να παρουσιάσουμε το ιστορικό πλαίσιο και να αποσαφηνίσουμε τυχόν αμφιβολίες που θα προέκυπταν από το μετάφρασμα. Στη συνέχεια, προχωρήσαμε στην έκθεση των Μεταφραστικών Προβλημάτων που συναντήσαμε με σκοπό την έθεση των δυσκολιών που εντοπίστηκαν κατά τη μεταφραστική και την αιτιολόγηση των λύσεων που δόθηκαν. Τέλος, ολοκληρώσαμε με το σχολιασμό την ποιότητας του μεταφράσματος ανοίγοντας έτσι και ένα διάλογο με το σύνολο της μεταφραστικής κοινότητας, με το σύνολο των αποδόσεων που υπάρχουν προκειμένου να διεκπαιρωθεί αυτή η τόσο σημαντική και περίπλοκη διαδικασία που ονομάζεται μετάφραση.

Ελπίζουμε η εργασία μας να αποτελέσει μία βάση, χρήσιμη για μελλοντικούς ερευνητές που θα ασχοληθούν με τις ελληνοϊσπανικές σχέσεις είτε την περίοδο που μελετήσαμε είτε κάποια νεότερη. Ευχόμαστε να υπάρξει περαιτέρω ανάλυση αυτού του τόσο ενδιαφέρον θέματος και να συνεχιστεί ο παραγωγικός διάλογος, παράγοντας, αναλύοντας και ερευνώντας περισσότερα μεταφράσματα και τεχνικές απόδοσης.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- 1 Γραμμενίδης, Σ. (2009). *Μεταφράζοντας τον κόσμο του άλλου*. Αθήνα: Διάυλος.
- 2 *Διοργανικό εγχειρίδιο σύνταξης κειμένων*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανάκτηση στις 25/09/2018 από <http://publications.europa.eu/code/el/el-000100.htm>.
- 3 Κεντρωτής, Γιώργος (1996), *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: Διάυλος.
- 4 Κυριακοπούλου, Π. & Φούφη, Β. (2015). Μετάφραση ονοματικών οντοτήτων: μελέτη και επεξεργασία. Στο Ε. Κουρδής & Ε. Λουπάκη. (Επιμ.), *Όψεις της ελληνόφωνης μεταφρασεολογίας -Μελέτες για τη μετάφραση αφιερωμένες στην Τώνια Νενοπούλου-Δρόσου* (σσ. 101-112). Θεσσαλονίκη.
- 5 Μπατσαλία, Φρειδερίκη (2001), *Το μετάφρασμα ως Γλωσσική Πράξη*, Παρουσία, Τόμος ΙΕ-ΙΣΤ', Αθήνα, σελ.511-525

Ξενόγλωσση

- 1 Cantarino M..V., (1999) *Civilización y cultura de España*, The Ohio State University,
- 2 Chesterman, A. (2006). Interpreting the Meaning of Translation. In M. Suominen et al. (ed.), *A man of measure. Festschrift in Honour of Fread Karlsson on his 60th Birthday*, A special supplement to SKY Journal of Linguistics, Helsinki, SKY (Suomen Kielitieteellinen Yhdisitys. The Linguistic Association of Finland), 3-11.
- 3 González D. S., María Jesús Palop, *Estructura del Estado Español*, ACENTO EDICIONES
- 4 Munday, J. (2001), *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London-New York: Routledge.

Munday, J. (2002), *Μεταφραστικές σπουδές. Θεωρίες και εφαρμογές*. (Μετάφραση: Άγγελος Φιλιππάτος). Αθήνα: Μεταίχμιο (Σειρά Θεωρία και πρακτική της μετάφρασης).
- 5 Nord, Ch. (1988), *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Heidelberg: Groos.
- 6 Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Shanghai Foreign Language Education Press.
- 7 Parianou, A. (2007). Translating proper names: a functionalist approach. *Names*, vol.55 (No 4), σσ. 407-416
- 8 Pérez J. (2001), *Historia de España*. Madrid, Crítica.

- 9 Reiß, K. (1971), *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Hueber.
- 10 Reiß, K. ([1976], 1993), *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. Heidelberg: Groos (monographien Literatur & Sprache & Didaktik, 11).
- 11 Reiß, K./Vermeer, H. J. ([1984], ²1991), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer
- 12 Seel, Olaf I. (2008), *Translation kultureller Repertoires im Zeitalter der Globalisierung: Tendenzen, Möglichkeiten und Perspektiven translatorischen Handelns im Zeichen einer 'zweiten kulturellen Wende'*. Tübingen: Stauffenburg

Ιστογραφία

1. <http://www.historiadeiberiavieja.com/secciones/historia-contemporanea/grecia-espana>
2. <https://www.sansimera.gr/articles/488>
3. <http://interclassica.um.es/var/plain/storage/original/application/a0930fc0389396a9c7a002293111dd45.pdf>
4. <https://www.mfa.gr/spain/presveia/history/>
5. <https://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/854121/san-simera-to-1833-o-vasilias-othon-ftanei-sto-nayplio>

Ηλεκτρονικά Λεξικά

1. <http://www.wordreference.com/gren/%CE%B5%CE%BE%CF%85%CE%BC%CE%BD%CF%8E>
2. <https://www.linguee.es/espanol-ingles/traduccion/parch%C3%ADs.html>
3. <http://dle.rae.es/>
4. https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

Έντυπα Λεξικά

- 1 Μπαμπινιώτης, Γιώργος (1998), *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

